

JEZERO UKEREVE

Obráz první

ŘÍŠSKÝ PARLAMENT V BERLÍNĚ

Na jevišti v půlkruhu předsednické lavice a řečnická tribuna. Hlediště zůstává osvětleno, jako by šlo o parlamentní auditorium. V některých lóžích jsou herci, na galerii kompars.

OSOBY

JOSEF VON ZENGE, člen rady pro východoafrické osady

NEUMANN, radikální poslanec

TÜMPL, poslanec vládní strany

QUESTENBERG, člověk mluvící z lóže

ROBERT KOCH

*Předsednictvo, úředníci a parlamentní sluhové
Straníci a nepřátelé*

TÜMPL: V minulém roce vybudovala vláda 1485 kilometrů silnic...

NEUMANN: K vojenským účelům!

TÜMPL: Nepopírám, že i k tomu byl brán zřetel. Mám čest zastávat názor, že zdravá a silná armáda je jedinou zárukou míru a...

Potlesk galerie.

TÜMPL: Jen nepřítel národa...

NEUMANN: Prosím, aby mi bylo konečně uděleno slovo! Mám právo... *Hluk, potlesk.* Mám právo — podle jednacího řádu...

PŘESEDNA *zvoní*: Prosím pana poslance Neumanna, aby zaujal své místo.

VON ZENGE: Věcnou poznámku! Věcnou poznámku!

PŘEDSEDA: Žádám poslance Tümpla, aby pokračoval.

TÜMPL: Jestliže dnes můžeme mluvit o rozkvětu obchodu a průmyslu, jestliže je vzdělanost na postupu, je to zásluhou těch, kdo obrátili pozornost ke komunikačním otázkám. Vážené shromáždění, bez drah, průplavů a silnic neměli bychom účast na velkolepém rozmachu civilizace. Pánové, Excelsior, jedna z největších zámořských lodí, zakotvila dnes ve Štětíně a zboží, které přivezla z rovníkové Afriky, se bude za pět dní vykládat ve Vratislavi. *Potlesk.* Pánové, doktor Koch je přihlášen ke slovu, aby promluvil o vítězství německého ducha v Africe. Německý duch, německá civilizace si razí cestu všemi díly světa. Přinášíme obživu a vzdělanost barevným pronárodům, avšak máme-li sami míti nějaký užitek z práce a z kapitálu, který tam byl investován, musíme spojit všechna německá města s přístavy, musíme vybudovat dopravu a nalézt nová odbytiště. Musíme postavit svůj obchod na základnu průplavů, silnic a železných drah nejen v říši, ale i všude tam, kde vládne německý pořádek. Být Němcem znamená být dobyvatelem civilizace! *Potlesk, volání slávy.*

NEUMANN *mluví za hluku*: Rozumný člověk nebude mít námitky... Věc sama je dobrá, ale způsob... jakým... se s ní... nakládá... Nemáme zájmu na tom, aby řady proletariátu... obchod se podobá... lupičství... Mzdy... horší a horší...

PŘEDSEDA *si zjednal ticho*: Uděluji slovo profesoru Robertu Kochovi, stálému zdravotnímu expertu pro rovníkovou Afriku. — Prosím, pane profesore.

ROBERT KOCH *suše*: Uganda, krajina kolem jezera Viktoria Njasa, je zamořena spavou nemocí. Před třemi lety jsem měl příležitost upozorniti říšský parlament na tuto skutečnost a tehdy se mi dostalo ujištění, že bude uvolněna částka...

VON ZENGE: Zájem lékařské fakulty a zájem říšského parlamentu nejsou...

PŘEDSEDA: Slovo má profesor Koch!

ROBERT KOCH: Opakuji, že se Uganda mění v umrlčí komoru. Opakuji, že ze strany vládní se nestalo nic...

QUESTENBERG: Vy se mýlíte! Východoafrická společnost...

ROBERT KOCH: Nemluvím o obchodních věcech.

QUESTENBERG: Ve smyslu kultury, ve smyslu vzdělanosti...

ROBERT KOCH: Ve smyslu kultury, ve smyslu vzdělanosti je nutno přispěti!

NEUMANN: Výborně!

GALERIE: Výborně! Výborně!

ROBERT KOCH: Spavá nemoc je choroba smrtelná, nicméně moderní medicína zná agens, zná škodlivinu způsobující řečené onemocnění a není již daleká doba, kdy proti ní sestojí lék. Látka, kterou hledáme, má usmrcovati choroboplodné organismy v krvi člověka stíženého spavou nemocí, ale lidskému tělu nesmí ublížit. Snad za rok, snad již za měsíc bude doktor Ehrlich a japonský lékař Hata publikovati složení tohoto léku...

NEUMANN: Upozorňuji, že profesor Koch našel tuberkulózní bacily...

Galerie nesrozumitelně hlučí.

ROBERT KOCH: Je známo, že spavou nemoc přenáší moucha z rodu tse-tse, je známo, že se tento hmyz vyskytuje jen v porostech bažinatých krajín; jen tam, kde jsou křoviny, stromoví a bahniska. V tom směru potvrzují experimentální práce našich ústavů stanovisko francouzského přírodopisce Forda, který pracuje v Ugandě již tři léta. — Železnice je vedlejší, žádám, abyste věnovali pozornost zdravotnickým návrhům a povolili částku, jež je nutná k vymýcení porostu...

TÜMPL: To je bláznovství. Nebude-li umožněn vývoz surovin, nedá se o prosperitě ani mluvit.

QUESTENBERG: To by stálo 50 miliónů...

ROBERT KOCH pokračuje: Částku, která je nutná k vysušení bažin a k financování vědecké expedice. Jsme

povinni podporovati snahu řečeného Forda. Dříve než vystavíte silnici a dráhu . . . musíte učinit kraj obyvatelným. Musíte lidi zbavit . . .

VON ZENGE: 50 miliónů říšských marek! 50 miliónů!

TÜMPL: Rád bych poukázal na rozpory . . .

Galerie hlučí.

TÜMPL: Jestliže je znám lék . . . není důvodu . . .

NEUMANN: Stojím před sněmovnou, abych . . .

VON ZENGE: Neodpovědné návrhy . . .

PŘEDSEDA zvoní.

NEUMANN: Chci mluvit, žádám o slovo. Německé dělnictvo má bližší úkoly, nicméně nemůžeme přejít . . .

Hluk.

QUESTENBERG: Vědecká demagogie!

NEUMANN: Ve jménu lidskosti . . .

ROBERT KOCH: Prosím, aby bylo mluveno věcně. Důvody . . .

Galerie hlučí a tleská.

Hlediště se setmí, opona padá.

ROBERT KOCH *k předsedovi*: Před hlasováním musím ještě mluvit . . .

Obrázek druhý

*Fordův tábor. V popředí veliký stan otevřený do
hlediště. Vzadu půda klesá do jakési úžlabiny.
Několik stromů s uřatou korunou.*

OSOBY

FORDE

GOAN, urozený Ugandčan

KARA-KARA, prvorozený jeho syn

MAJÁNĚ, jeho nejmladší syn

LEE, jeho dcera

AMBROSE, obchodník z Lisabonu

NÁMOŘNÍK FELIX CHARPEAU

SERŽAN MARTIN BEAUMONT

VDOVA s dítětem

SLUHOVĚ

ŽENY provázející vdovu

NÁMOŘNÍK: 20 000 manlicherovek, pár beden střeliva...

No, není to žádné štěstí, ale malé ryby jsou také ryby.

OBCHODNÍK: Nebyl byste tak laskav, pane Charpeau,
a neodložil byste doutník. Aspoň když se mnou mlu-
víte, pane Charpeau.

NÁMOŘNÍK: Hahaha, tady v Ugandě se z toho nestřílí,
já se už ani neholím, a jestli to tak půjde dál...

OBCHODNÍK: Opravdu, nemohu uvěřit, že jste někdy byl
francouzským námořníkem.

NÁMOŘNÍK: A jakým!

OBCHODNÍK: Dejte pozor, kamaráde. Nemáte na vybra-
nou, a jestli se vás zřeknu...

NÁMOŘNÍK: Nic se mi tak neprotiví, jako když si někdo
hraje na vznešeného pána a je zatím ničema.

OBCHODNÍK: Musíte mluvit o svých citech, Charpeau?

NÁMOŘNÍK: Vy podloudníku zbraní, vy provokatére, vy jeden válečnej agente!

OBCHODNÍK: Pokud vím, jsou to právě vaše tři řemesla, Charpeau.

NÁMOŘNÍK: Neříkejte mi Charpeau.

OBCHODNÍK: Bože, vy jste citlivý.

NÁMOŘNÍK: Potřebuju rum a peníze!

OBCHODNÍK: Přinesl jsem vám whisky, rozumíte? Whisky pro černochy. Vy si na ni dejte pozor, pane ... pane ...

NÁMOŘNÍK: Já vím, co je to za svinstvo. — A jak se budou ty zbraně platit?

OBCHODNÍK: Trváte snad na šeku?

NÁMOŘNÍK: Nechte si takový žerty — ano.

OBCHODNÍK: Ne, Charpeau, vy jste patron. — Můžete vzít třeba zboží, ale zlato by mi bylo milejší.

NÁMOŘNÍK: A kde to máte?

OBCHODNÍK: Co myslíte?

NÁMOŘNÍK: Co, co! Ručnice!

OBCHODNÍK: V lodním skladišti. — Ale mluvte se mnou trochu zdvořileji.

NÁMOŘNÍK: Vlezte mi na záda!

OBCHODNÍK *udeří námořníka žertovně rukavicemi.*

NÁMOŘNÍK: Mám vás až po krk, a kdybych mohl ...

OBCHODNÍK: V tom to vězí: Nejde to!

NÁMOŘNÍK: Vy se beze mě taky nevobejdete.

OBCHODNÍK: Kdož ví?

NÁMOŘNÍK: To bych rád viděl, jak byste mluvil s Kara-Karou, nebo s Goanem.

OBCHODNÍK: A což kdybych si vzal stranou seržána — nebo sama Forda?

NÁMOŘNÍK: To se vám povedlo! Forda! Hahaha!

OBCHODNÍK: Co se smějete, Forde je Francouz, posádka je německá ...

NÁMOŘNÍK: Já jsem taky Francouz, rozumíte!

OBCHODNÍK: Vy jste ztracený námořník, vy jste jen stín Evropana ... No, nechme toho. Až uzavřete tenhle obchůdek, můžete se vrátit do Marseille. Nechci už od

vás nic, než aby Schmitt dal pověsit pár těch černých opic. Ostatní půjde hladce.

NÁMOŘNÍK: To se neví. — A vostatně, abych vám řekl, já do toho vůbec nemám chuť.

OBCHODNÍK: Příteli, buďte vyvoláte nepokoje a pak dostanete peníze — nebo ... Račte si vybrat.

NÁMOŘNÍK: Pro koho vlastně pracujete? Pro Anglii?

OBCHODNÍK: Pro Anglii! Nepřeskočilo vám? — Můžete si myslit, že pracuji pro všechny státy, u kterých máte vroubek. — To by jich bylo, Charpeau, co?

NÁMOŘNÍK: My dva se ještě ...

OBCHODNÍK: Ať Forde zapálí stohy — nebo je zapalte sám. — Ach bože, jsem už unaven. — Ano, kdyby zapálil stohy, tak je opravdu oheň na střeše. Něco takového by mu neodpustili. — Slyšíte, Charpeau, zařídte to: Ať zapálí tsitlu. Já vám pomohu. — Bože, bože, kde ten Forde vězí? Zavolejte mi Forda, pane Charpeau!

NÁMOŘNÍK: Seržáne! Seržáne!

SERŽANŮV HLAS: Co je?

OBCHODNÍK: Chci mluvit s Fordem.

NÁMOŘNÍK: Já vím ... pitomče ...

Obchodník odchází a setkává se se seržánem, který ukazuje, kde je Forde.

SERŽAN vstupuje: Co ti zase přelétlo přes nos?

NÁMOŘNÍK: Nemůžu ho ani cítit, chlapa ...

SERŽAN: Toho Portugalce? Ale jdi, vždyť je to takovej slušnej pán.

NÁMOŘNÍK: Psí život. Psí život! Vedro, zimnice, spavá nemoc a k tomu ještě ta spřež ...

SERŽAN: Že tě huba nebolí, jaká spřež, Vagandové?

NÁMOŘNÍK: No počkej, ti se nám jednou svezou po kobylce.

SERŽAN: Žádnej strach, já je náhodou znám.

NÁMOŘNÍK: Ty je znáš — ty je znáš! Kamaráde, já tu jsem pomalu 10 let ... ale nechme toho ... Nechtěl by ses napít?

SERŽAN: Proč ne? Proč bych se s tebou nenapil? My dva přece nejsme profesoři, nám to neuškodí, my přece nevěříme na tlachaniny vo škodlivosti rumu.

NÁMOŘNÍK: Správně, správně, kamaráde, ale jako že nejsem profesor, vostat bych tady nechtěl!

SERŽAN: Jak to — vostat?

NÁMOŘNÍK: Povídám, ty chytrej, že bych tady nechtěl složit kosti.

SERŽAN: K čertu, chlape, copak mi musíš vždycky zkažit chuť? Jestli vo tom ještě cekneš, tak ti jednu vrazím . . .

NÁMOŘNÍK *urážně*: To je všechno, co umíš, he, na víc ti nestačí rozum.

SERŽAN: Na mou duši, v tomhle podnebí je člověk s rozumem brzy v koncích. Takové vedro, fí!

NÁMOŘNÍK: Kdybys nebyl hlupák, vzal bys nohy na ramena . . .

SERŽAN: Já vím, vzpoura, povstání a takový třesky plesky. Blábolíš vo tom už dva měsíce.

NÁMOŘNÍK: Podívej se vokolo sebe, rozhlídni se, člověče! Táhle ten strom měli porazit — pánbůhví — aspoň před týdnem. Ano nebo ne?

SERŽAN: To je toho! To je toho, jeden strom.

NÁMOŘNÍK: A myslíš, že to jinde klapě? Dnes mělo pracovat u močálu 70 lidí — a kolik jich tam je? Hahaha, kamaráde, dojde na má slova. Bez vojáků nás odtud poženou svinským krokem.

SERŽAN: Bez vojáků — copak jich tady není dost?

NÁMOŘNÍK: Jo, na stanici, ale tady není ani noha. Proč Forde nevzkáže? Proč se tady máme tlouci sami, když je na druhým břehu jezera celá posádka?

SERŽAN: Vždyť tě, k čertu, nikdo nedrží. Jdi si, kam chceš. Vždyť my s tebou nejsme — tento — oddáni.

NÁMOŘNÍK: No, to je přece nesmysl. Jsem Francouz a nevopustím Francouze, když jsou v nouzi.

SERŽAN: Nežvaň, to si ještě počkáš, než Forde a já budem v ouzkejš!

NÁMOŘNÍK: F o r d e ne, kamaráde, F o r d e ne!

SERŽÁN: Myslíš, že jsem hlupák? Myslíš, že ti nerozumím, ty kryso, ty plavajzníku!

Námořník se brání a udeří seržána lahví do temena. Seržán upadl.

FORDE *vejde zároveň s obchodníkem*: Seržáne, vy jste opilý! Styďte se.

Z pozadí přichází Goanův průvod. První vystoupí Lee.

LEE: Dobrý den.

FORDE: Lee, miláčku, chtěl bych . . . víš . . . Jen okamžik, Lee.

NÁMOŘNÍK *hučí do vousů*: To už je to poslední, když se Francouz takhle . . . s černoškami.

FORDE *tiše*: Příteli, Lee je má žena!

NÁMOŘNÍK: Žena! Koupil jste si ji!

FORDE: Ani slovo! — Seržáne, tu láhev vylejete.

NÁMOŘNÍK: Vodpusťte, tu láhev nikdo nevyleje.

FORDE: Nenuťte mě, abych před Lee . . .

NÁMOŘNÍK: Zkuste to!

FORDE: Myslíte, že jsem v marseillské krčmě?

NÁMOŘNÍK: Myslím si, že nejsem na palubě a že mi nemůžete poroučet.

V pozadí pomalu přechází obchodník a bez zájmu poslouchá.

FORDE: Není-li vám to vhod, můžete odejít.

NÁMOŘNÍK: Zůstanu, kde jsem — s vaším dovolením.

FORDE: Charpeau, odplujete zítra k posádce! Hlaste se u poručíka Schmitta.

NÁMOŘNÍK *do vousů*: Uvidíme! Já nejsem v žádném vojenském svazku. A kořalka? Panečku, my jsme tady viděli prázdných lahví! Von má pro kořalku leckdo slabost.

FORDE: A vy, seržáne, na deset minut ke stromu.

SERŽÁN *srazí paty a chce odejít*.

FORDE: Napřed to vylijte.

NÁMOŘNÍK: Nedotýkej se . . . mýho majetku . . . nebo . . .

Seržán chvíličku váhá.

Forde přistoupí k vyhrožujícímu námořníkovi.

Vede si neohroženě.

Seržán vykoná příkaz.

FORDE: Z cesty, kamaráde! Kdybych vás tady přistihl zítra, naložím s vámi jako s bělochem, který ztratil v tropech rozum.

OBCHODNÍK *k námořníkovi*: Se mi zdá, že opravdu nemáte všech pět pohromadě.

NÁMOŘNÍK: Já jsem svobodnej chlap . . . kdybych chtěl u někoho sloužit . . .

Seržán odchází, námořník se přidruží k obchodníkovi. Po chvíli s ním vstupuje do stanu. Goan a jeho průvod došel zatím k Fordovi.

NÁMOŘNÍK: Sám pije jako . . .

OBCHODNÍK: Dalo nám to dost práce, ale teď je to chvála-bohu pravda. Jen ať pije, vy, Charpeau, musíte ovšem mít trochu rozvahy.

FORDE *ke Goanovi*: Jsi spokojen a máš klidnou mysl?

Seržán vejde s polní stoličkou a se slunečníkem. Vleče za sebou provaz.

FORDE *uchopí provaz a směje se*: Nedá se nic dělat, seržáne. Nenene, ty starej výtržníku, nemohu jinak. Nejde to.

Seržán sráží paty.

Obchodník a námořník vešli do stanu; druhý nervózně přechází a pozoruje Lee.

OBCHODNÍK: Považoval jsem vás za chytráka, pane Charpeau. Nevíte, že si Forde získal důvěru Němců a že je s poručíkem jedna ruka? Chcete si zkazit obchod? Co se to s vámi děje? Máte v hlavě — či snad . . .

Dívá se po námořníkovi, který po celou dobu nespustil oči z Lee.

NÁMOŘNÍK: Dejte mi pokoj!

OBCHODNÍK *pískne*: Opravdu — snad jste se nezamíloval? To je dobré! — Jenže za těch okolností s vámi nechci nic mít —

NÁMOŘNÍK: Co?

OBCHODNÍK: Nechci, abyste dělal hlouposti na můj účet.

NÁMOŘNÍK: Co dělám?

OBCHODNÍK: Ty hádky s Fordem jsou málo? Jste neopatrný, pane Charpeau, a dovedu si představit, co ještě nadrobíte. — Chraň bůh, abyste mě zkoupal, chlape! Nechci se dát zavřít, a pokud si mohu vybrat, pošlu do vězení raději vás. Přece jste nezapomněl na Zanzibar?

NÁMOŘNÍK: Mlčte! — Beztoho jste v tom měl prsty — Vostatně... můžete bejt bez starostí — za pár dní si tady budou ležet ve vlasech.

OBCHODNÍK: Pijete a k tomu milostné pletky — ne, to je pro mě příliš velké riziko. Chytnou nás...

NÁMOŘNÍK: Myslíte, že jsem dnešní? Chcete, aby byly v Ugandě nepokoje, a budete je mít. — Do vostatního vám nic není. Rozumíte? Jestli já mám s Fordem nějaký svý oučty, do toho vám nic není!

OBCHODNÍK: O tom si můžeme promluvit, pane Charpeau. Je to Lee, co? Zbláznil jste se do Lee?

NÁMOŘNÍK: No a kdyby Lee. — Je to černoška — takový věci se zrovna tak zle neberou...

OBCHODNÍK: Pokud vím, dívá se na to Forde jinak... a s...

NÁMOŘNÍK: Forde je slaboch! Misionář! Páter vyklouzl! Kořalka! — Podstrčíme mu pár lahví a bude v koncích. Pane, já mám hlavu v pořádku: Až se to tady začne hejbat, vodnese to Forde. — Dostane to vod černochoů a bílí ho pustí k vodě. Hahaha, jářku, to je těžká věc dělat na všechny strany lidumila, to nejde! Tady chce každej přijít na svý: černoši, sahibové — a taky ztracení námořníci...

OBCHODNÍK: A nač, prosím vás, čekáte?

NÁMOŘNÍK: Vodjedu s Lee do Marseille.

OBCHODNÍK: Lee... Lee... kdo by to byl řekl... Je hezká? Je opravdu tak krásná? Obléká se jako Pařížanka...

NÁMOŘNÍK: Má taky vychování.

OBCHODNÍK: Prokázal byste mi službu, pane Charpeau?

Zavolejte ji. Rád bych s ní promluvil pár slov.

NÁMOŘNÍK: Vy... ji... chcete... Co si vo mně myslíte!

OBCHODNÍK: Zvolna, zvolna, pane...

NÁMOŘNÍK: Řekl jsem, že vás nenávidím, ale Lee... rozumíte... zabil bych vás!

OBCHODNÍK *si natahuje rukavičky*: Hlupáku.

NÁMOŘNÍK: Lee není lecjaká černoška... Lee není...

OBCHODNÍK *se tiše směje*.

NÁMOŘNÍK: Přestaňte, vy chlape...

OBCHODNÍK: Je mi to trochu trapné.

NÁMOŘNÍK: Mlčte!

OBCHODNÍK: Vy přece dovedete ocenit ušlechtilé city...

hahaha. Znal jsem její matku... Lee... je míšenka...

Nu ovšem, byl jsem o 20 let mladší — hahaha. Jestliže jste se mohl při svém zevnějšku zamilovat do Lee, proč bych...

NÁMOŘNÍK: Vy jste...

OBCHODNÍK: Nu ano. To děvče...

NÁMOŘNÍK *zakryje mu ústa*.

FORDE *který zatím polohlasem rozmlouvá s Kara-Karou, ke Goanovi*: Proč mlčíš? — Kde jsou tvoji lidé?

GOAN: Leží ve stínu.

FORDE: Za chvílku zapadne slunce, mohli by pracovat při ohni.

GOAN: Ne. Moji lidé už nebudou porážet stromy a nebudou vysušovat močály. Země bez stromů je chudá země a země bez vody je ještě chudší.

FORDE: A jaká je spavá smrt, Goane? Jaká je laalane-gulo?

GOAN: Spavá smrt vládne celému kraji. Vládne bílým lidem i černým lidem. — Umíš ji léčit, pane?

FORDE: Víím, odkud pochází, víím, kde se skrývá.

GOAN: Umíš ji léčit?

FORDE *tleská*: Martine Beaumonte! Seržáne!

SERŽÁN *vejde s rukama na zádech svázanýma*: Milost-pane!

FORDE: Ach ovšem, já jsem zapomněl. *Směje se*. No, nechme hloupostí, už je to zase dobré, příteli. — Ale — co jsem chtěl říci — není tam nějaká lavice a stolek?

SERŽÁN: Ovšem, ovšem!

LEE: Prosím tě, René... *šeptá*.

SERŽÁN *přináší stolek a lavici*.

FORDE *si sedne zády k jevišti, Lee a Majáné se tisknou k jeho bokům*.

Goan, Kara-Kara zůstali stát.

GOAN: Umíš léčit spavou nemoc?

FORDE *po pomlčce*: Snad. — Možná.

LEE: Ano! Ano! Ano!

MAJÁNÉ: Svrhl jsi spavou smrt do bažiny? Laalanegulo utonula! Sžehl jsi jí vlasy, Laalanegulo shořela.

LEE: Víš, ta žena má nemocné dítě. — Je to hrozné, René, ale ty je uzdravíš, že je uzdravíš, René...

MAJÁNÉ *k bubeníkovi*: Hlas bílého lékaře je mocnější než bubnování. Udeř svým nástrojem o kámen, bílý lékař vzbudí nemocného.

LEE: Pojď blíž, vdovo, pojď blíž.

VDOVA: Měla jsem tři dospělé syny a spavá nemoc je odvedla do močálů. Jejich tělo se zmenšovalo den po dni a jejich hlas slábl, jako když se člověk vzdaluje rákosinou. Můj muž byl zabit stromem, který byl podřát na tvůj rozkaz, a toto dítě se napilo z jezera Ukereve. Spí. Spavá smrt je volá do bažiny. Spí. Hlava mu padá k rameni a jeho paže visí bez vlády.

OBCHODNÍK: Odporný pohled.

ŽENY *doprovázející vdovu*: Laalanegulo! Laalanegulo!

VDOVA: Probud' je, pane! Probud' je, lékaři! Probud' je, vládče jezera, probud' je, dárče tsitly. Ty pohybuješ

rákosinami a chodíš po bažinách, ty vodiš spavou nemoc jako kůzlátko ...

ŽENY doprovázející vdovu: Laalanegulo! Laalanegulo!

LEE: Smiluj se, pane!

OBCHODNÍK se zatím dostal s námořníkem ze stanu, na okamžik ztratil před Lee jistotu, ale již se opět vzpamatoval. Předstírá, že ho společnost obtěžuje, a loučí se s Fordem. Po několika krocích se však vrací: Hola, byl bych zapomněl, je tohle tse-tse?

FORDE: Ano!

OBCHODNÍK: Proboha, pak musíte zničit celou úrodu!

FORDE: Proč? Proč myslíte?

OBCHODNÍK: Proč? Stohy jsou tím hmyzem v pravém slova smyslu prolezlé. Na mou čest, pane, vaše věda je strašná. Zapálit stohy znamená pro ty ubožáky ...

FORDE polohlasem: Záchranu, pane! Ostatně ještě nehoří.

OBCHODNÍK: Správně, správně, ale po stránce hospodářské ...

FORDE: Promluvíme si o tom ... Nechtěl bych ... před lidmi ...

ŽENY doprovázející vdovu vzrušeně vyslechly obchodníkovu řeč. Po chvíli ticha začínají prositi: Pane, smiluj se! Smiluj se! Pane, smiluj se!

Námořník se směje a odchází s obchodníkem.

ŽENY doprovázející vdovu a SLUHOVÉ: Pane, smiluj se!

VDOVA a ŽENY: Smiluj se, pane! Smiluj se! Smiluj se, pane, uzdrav mé dítě, podej mu mast, která zapuzuje smrt.

FORDE: Ještě je příliš záhy, vdovo. Moudrost lékařů nalezla pravý lék ...

VDOVA: Lžeš! Lžeš! Je pozdě! Dej mi, co máš! Křič! Bubnuj! Dej mi lék! Vzbud' mé dítě!

FORDE: Neumím léčit spavou smrt! Křičí: Neumím léčit laalanegulo. Neumím! Neznám! Nemohu!

ŽENY doprovázející vdovu: Laalanegulo, paní jezera, propusť ubožátko, propusť škaredého synáčka, nebla-

hou útěchu vdovinu. Propuště ty kosti potažené koží, propuště je, spavá smrti, paní jezera Ukereve, propuště děťátko, které tě nepotěší. Propuště děťátko, které se nemůže líbiti než matce, paní jezera Ukereve...

Vpadne zvuk bubínku.

VDOVA: Dej mi lék! Dej mi lék!

FORDE: Jdi! Vrať se domů!

LEE: Pomoz jí. Učiň, co jsi říkal. Můžeš způsobit, aby to dítě bylo zdrávo.

FORDE: Lee...

LEE: Víím to, sám jsi to řekl. Víím to! Můžeš učinit, co se ti zlíbí. Spavá smrt tě poslouchá. *Rozčiluje se.* Řekl jsi, že opice v tvé kleci onemocní spavou nemocí, a opice onemocněla. Řekl jsi, že zvířata, která chováš, onemocní jedno po druhém, a onemocnělo jedno po druhém tak, jak jsi řekl. Spavá smrt tě poslouchá, uzdrav to dítě!

VDOVA: Uzdrav je! Uzdrav je, pane!

ŽENY *doprovázející vdovu*: Smiluj se, smiluj se, vládče bažin!

LEE: Nerozumím ti. Pohrdáš černými lidmi? Znáš lék a zatajuješ jej?

FORDE: Proti spavé nemoci není v Ugandě léku.

KARA-KARA: Máš dvojí jazyk.

FORDE: Snad za rok, snad za týden, snad už dnes by mohli v Evropě tvé dítě uzdravit. Já to nedovedu...

KARA-KARA: To je vše? Proto porážíme stromy?

FORDE: Vzdal se, Kara-Karo.

GOAN: Zůstaň!

FORDE: Pravím, aby odešel, a tobě, Goane, rozkazuji...

Vpadne bubeník.

GOAN: Kdo jsi? Kdo tě poslouchá? Kolik máš sluhů? Kde jsou tvé ručnice? Neprodáváš, nekupuješ, ne-
lovíš...

MAJÁNÉ: Mýlíš se, Kara-Karo.

KARA-KARA: Jsi šakal se sraženým zadkem, jsi půda,

která se otvírá a zavírá, jsi síťina plná much, jsi jako jed v kalichu rostlin . . .

FORDE: Ublížil jsem ti, Goane? Ublížil jsem ti, Kara-Karo?

KARA-KARA: Zbavil jsi zemi stínu a plodů a vláhy. Kde má teď Goan stromy, kde se urodí oddenky tsitly?

FORDE: Z Evropy přijdou lidé a naučí tě pěstovat vzácné plodiny.

KARA-KARA: Černých lidí je dvacetkrát více než bílých. Černých lidí je plná země.

FORDE: A ručnice? Na to jsi zapomněl?

KARA-KARA *se chce vrhnout na Forda*: Buď proklet!

MAJÁNĚ *zachytil ruku Kara-Kary, který chtěl uchopit Forda za krk*: Pozor, pane! Pozor!

Kara-Kara strhne Lee na svou stranu. Lee upadla a zastírá si tvář.

VDOVA: Buď proklet, zalkni se jezerní vlnou! Ať ti Uke-reve vstoupí do srdce! Spi, spi řadu dní, spi, až se dvakrát zahalíš do své kůže. Spi, lékaři, který neuzdravuješ, spi, lékaři, který odmítáš vdovu, spi, lékaři, který jdeš po straně smrti.

MAJÁNĚ *se vrhá k nohám svého otce*: Goane! Goane! Rozkaž jí, aby mlčela.

KARA-KARA: Zavolej sluhy!

GOAN: Dej jim znamení.

Kara-Kara troubí na jakýsi roh.

GOAN: Mohu s tebou udělat, co se mi zlíbí. — Slyšíš? Co se mi zachce.

Forde mlčí.

GOAN: Proč neodpovídáš?

KARA-KARA: Už nebudeš Lee učit číst v knihách. Lee už nebude nosit klobouk ze slámy.

Vcházejí sluhové Goanovi, vdova a ženy, které ji doprovázely, jsou zatlačeny.

GOAN: Odpovídej!

KARA-KARA: Smrt!

Forde se vymrští a stane po boku seržánově.

KARA-KARA: Smrt! Smrt! Mává oštěpem.

Majáné a Lee rozpojili své objetí a vrhají se k otci.

GOAN zvedá ruku: Kdo jedná dříve, než pokynu?

LEE: Goan...

GOAN: Mlč!

LEE: Jsem jeho žena...

GOAN: Mlč!

KARA-KARA: Poruč svým sluhům, aby ho udávali...

GOAN: Chci, aby žil, chci, aby způsobil, že mé dny budou dlouhé! Nemluv o smrti. Chci žít, chci vidět, jak se střídá deštivé počasí se slunečnými dny... chci... vidět, jak sílí kmeny stromů.

LEE: Ty jsi nemocen...

GOAN: Umíš léčit spavou smrt? Je to pravda? Odpověz, odpověz, lékaři. Dám ti, co žádáš, dám ti porosty, bažiny a vysoké stromy, dám ti zlatý písek... a valouny zlata...

FORDE: Již jsem ti řekl...

GOAN křičí: Pravdu, mluv pravdu! Vdova byla chudá a já jsem bohat!

FORDE: Neumím léčit spavou smrt! Slyšíš, Goane? Neumím! Neumím! Neumím!

GOAN: Smrt... Laalanegulo...

Lee vykřikne.

MAJÁNÉ: Běda! Usíná. Běda. Běda!

GOAN: Ať tě Ukereve zkolébá — ať ti sahá bažina po pět dní — až po bradu, ať roje much ti přitom okrvaví tvář a třikrát po třech sluncích ať ti rozžhavuje hlavu!

MAJÁNÉ: Goan! Goan! *Objímá nohy Fordovy.*

GOAN: Jsi u mne, Majáné?

KARA-KARA: Opři se o nejstaršího syna.

GOAN: Pojď, Majáné, jsem nemocen ... zemru ... a ty se staneš mým nejstarším synem ..

Vzrušení mezi sluhy.

LEE: Můžeš učinit všechno, co chceš! Máš moc nade všemi věcmi! Uzdrav ho! Zachraň ho!

Forde mlčí.

LEE: Lháři! Lháři! Šakale s lysými zády. Ať jediné Uke-reve hýbe s tvými údy a kývá tvou hlavou ...

KARA-KARA: Lháři! Šakale!

FORDE: Lee!

Lee se vrhá do náruče Fordovy a pláče.

KARA-KARA: Ty, Goane, usínáš. Lee se blíží k tvému nepříteli a já, tvůj prvorozený syn, odcházím.

GOAN: Zůstaň!

LEE: Odpusť, René, nedovedu — víš, jako ty — můj otec —

SLUHOVÉ: — Laalanegulo! Laalanegulo!

GOAN: Tiše! Má víčka zůstávají zdvižena, mohu sledovat běh antilop, mohu počítí válku, mohu počítí zápas.

KARA-KARA: Lee, tvá vlastní dcera, se ti vysmívá.

GOAN: Kdo se mi vysmívá?

KARA-KARA: Lee, tvůj Majáné, tvoji sluhové...

GOAN: Vrhni se na zem, Lee, a slož své lokty k mým nohám. Pojď ke mně, Majáné, přitiskni se k mému boku a dívej se směrem mých prstů. Vidiš nepřítele, který odnáší sůl a vysušuje vláhu a ničí oddenky tsitly a bere z mezků náklady třtiny! Ukazuj ti nepřítele černých lidí, který skrývá léky a před krácející smrtí poodhrnuje rohož ve dveřích chyše. — Lee! Majáné, nedotýkejte se jeho ruky!

Lee a Majáné objímají Forda.

GOAN: Běda ... jsem sám ... Měl jsem tě nejraději ... Majáné ...

FORDE: Goane! Ještě není všechno ztraceno . . . Udělám, co budu moci . . . odjedeš do Evropy . . . Goane! Goane!

Goan usíná a potácí se.

Lee a Majáné se vrhají k otci.

KARA-KARA: Bubny! Bubny!

Bubeník se postaví za Goana a víří na svůj nástroj.

KARA-KARA: Goan ukázal svého nepřítele. Goan spí a já jsem na jeho místě. Prvorozený syn je na jeho místě! Přes Goanovu hlavu se přelévá Ukereve, ale má hlava je naplněna bděním.

SLUHOVĚ: Kara-Kara je první po Goanovi.

HLASY V DÁLCE: Běda! Běda, zásoby tsitly hoří! Běda, bílý člověk zapálil zásoby tsitly.

KARA-KARA: Běda, nepřítel jezerního pobřeží rozkázal zapálit zásoby tsitly.

UGANĎANĚ: zaplaví jeviště: Běda! Hoří! Běda!

NÁMOŘNÍK *vběhne*: Kde je Lee? Kde je Forde?

FORDE *který se do té chvíle zároveň s Lee obíral nemocným Goanem*: Charpeau!

KARA-KARA: Já jsem Goan! Já opět rozkazuji z místa, odkud jste slyšeli rozkazy.

NÁMOŘNÍK *rád by mluvil s Fordem, ale nemá času*: Kara-Karo!

KARA-KARA: Mlč!

NÁMOŘNÍK *strhne Kara-Karu a mluví tlumeným hlasem*: Ty můžeš rozkazovati, Kara-Karo, ale já jsem tvůj přítel a dávám rady: Ať se vrhnou na zem, ať prosí! Zabili bílého muže. Zmocní se Kara-Kary a od-vleče ho k rampě. Zabili Portugalce! Utloukli ho, když zapaloval stohy.

KARA-KARA: Smrt! Smrt!

NÁMOŘNÍK: Ticho, hlupáku. Chceš, aby vás všechny oběsili, co? Kolik máš ručnic? Ani jedinou! Ani jedinou a chceš vyvolat povstání?

Dav hlučí.

KARA-KARA: Jsem pán nákladů...

NÁMOŘNÍK: Drž hubu!

Dav hlučí.

NÁMOŘNÍK: Dám ti pětkrát po dvaceti ručnicích. Postřílíš je. Zvítězíš!

KARA-KARA: Pomstu!

NÁMOŘNÍK: Bez ručnic je to marné, slyšíš? Marné! Rozpráší vás. Přijdeš o hlavu.

FORDE: Charpeau, co je to tam?

KARA-KARA: Ty jsi... jeho přítel...

NÁMOŘNÍK: Starého čerta! Dám ti ručnice, proti němu ti dám ručnice! Zítřa, dnes v noci! Slyšíš? Proti němu!

KARA-KARA: Dám ti všechnu svou sůl, ale kdybys...

NÁMOŘNÍK: Chci Lee! Musím ji dostat.

Dav hlučí.

FORDE *kleští Lee cestu zástupem*: Z cesty! Povídám, z cesty! Charpeau, hola, Charpeau! Kterého kozla se to zas...

NÁMOŘNÍK: Zabili bělocha.

FORDE: Co?

NÁMOŘNÍK: Nesou ho.

FORDE: Z cesty, proklatci!

NÁMOŘNÍK: Z cesty před bílým člověkem.

FORDE: Kdo je to?

NÁMOŘNÍK: Portugalec! Snad ještě dýchá.

FORDE *křičí na ty, kteří nesou tělo obchodníkovy*: Sem! Sem! Ustupte, z cesty!

Řev davu poněkud tichne.

FORDE: Do stanu! Tak! — Už vás nepotřebuji. *Poslouchá srdce a ohledává Portugalcovy rány.*

NÁMOŘNÍK: Ti mu dali — chátra hanebná — ti mu dali!

FORDE: Cítíte bolest? — Pane Ambrose, slyšíte mě?

OBCHODNÍK: Já nechci... jako... zvíře... Nic... jsem... jim... Ne, byla to... špatná... hra... Forde, jsem... ztracen... Špatná hra... špatná... hra... Ti

lidé, Forde, byli ... v právu ... Jsou ... ne—vinni ... zapálil jsem ... jim ... stohy ... Léčka *dívá se na Lee* ... na ... vás ... Forde ... Nepokoje ... vyvolat nepokoje ... Byla to léčka, kterou jsem připravil — na vás —

FORDE: Mohu vám něčím prospět? Máte snad v Evropě někoho? ...

OBCHODNÍK: Ne ... nemám ... *dívá se na Lee* krásná ... je krásná ... učil jste ji francouzsky ... Lee ... *Recituje francouzsky* — „Můj Bože, jaký klas! Jak hustý klas!“ Tak zní to všude, jak krásně se ... to žítí ... bude ... Rozumíte mi ... Lee ... mohla byste ...

FORDE *podává mu lék*: Spolkněte to.

OBCHODNÍK: Už je pozdě ... Lee ... Forde ... pozor ... Charpeau ... jako jsem byl ... já ... je ... Charpeau je zrádce —

FORDE: Ach ne! Ach ne!

LEE: Snad se mýlíte ...

OBCHODNÍK: Rozumím ... láska ... Milujete Forda — věříte, že je svět dobrý — milujete —

*Dav se venku na domluvy Kara-Karovy rozchází.
Námořník v pozadí naslouchá posledním slovům
Ambrosovým.*

LEE: Ano. Učinila jsem ho středem své hlavy, duchem svých rukou a hladem svých útrob.

FORDE: Miluji tě.

LEE: Miluji tě!

Obchodníkova hlava klesne.

Obraz třetí

Místo: Fordova polní nemocnice. Je viděti velký stan, který slouží za pracovnu. Vlevo je malá obytná místnost oddělená jen plátěnou stěnou od prostor pro nemocné. Při odsunutí řečené stěny vidíme řadu lůžek se spáči.

OSOBY

ROBERT KOCH

DR. PANSE

DR. HEPPELHEIM

MAJOR HOROWITZ

PORUČÍK SCHMITT

FORDE

MAJÁNĚ

LEE

KARA-KARA

SERŽAN

NÁMOŘNÍK CHARPEAU

KOCH: Ne, závěr se mi nezdá správný.

FORDE: A celkem?

KOCH: Improvizace. Měl jste se držet faktů. Nebásnit.

V rozpacích: Tohle jsou vaše thermostaty?

FORDE *vztekle*: Ano! To jsou znamenité thermostaty.

KOCH: Pošlu vám lepší — budete spokojen . . .

Forde mlčí.

KOCH: Máte ještě nějaký materiál?

Forde mlčí.

KOCH: Nebo poznámky?

FORDE: Ne, nemám! Nic už nemám.

KOCH: Promiňte *listuje ve svém zápisníku* — 20. února jste mi psal o pitevním nálezu...

FORDE: K nepotřebě!

KOCH: To jest... vy jste to... není možné...

FORDE: Pánové jsou už připraveni na cestu.

KOCH: Dejte to sem.

Forde mlčí.

KOCH: Ach tak. — Ale proč jste mi o tom psal? A tohle? Mohu nahlédnout?

FORDE: Prosím.

KOCH: Vy jste — no — chybí mi termín — no — citový člověk. — Chtěl bych se vás na něco zeptat. — Proč jste ty ničemy kryl?

FORDE: Já? Ani zdání...

KOCH: Je mi jasné, že někoho chráníte. Přece mi nechcete namluvit, že jste dal zapálit stohy? Vždyť je to přece nesmysl. Tse-tse a staré zásoby je nesmysl. Víte, Forde, já si myslím, že ten Portugalec, ten Ambrose, kterého utloukli, byl provokatér.

FORDE: Major Horowitz věc vyšetřil.

KOCH: Major Horowitz se drží vašich výpovědí.

FORDE: Mluvil jsem pravdu.

KOCH: Ale proč nebyl obžalován ten druhý Evropan?

FORDE: Charpeau? Charpeau má alibi. Byl tehdy u vojenských stráží. To je holá skutečnost.

KOCH: Ano, ale holá skutečnost někdy nevystihuje celý smysl. — Říkám to proto, že mám o vás strach.

FORDE: Měli bychom se držet faktů.

KOCH *se s povzdechem zaboří do čtení rukopisu. Forde po chvíli odchází; otevřenými dveřmi nahlédne Heppenheimer, Horowitz, dr. Panse a Schmitt.*

DR. HEPPENHEIM *polohlasem k Horowitzovi*: Je čas. — Máme-li dorazit do přístavu, je svrchovaný čas!

HOROWITZ: Eh, vemte si ho. Mlčí jako zařezaný.

DR. HEPPENHEIM: Podobná poslání mají být svěřována vám, vojákům.

DR. PANSE: To přece nemyslíte vážně.

DR. HEPPELHEIM: Proč ne?

DR. PANSE: Bakteriologie a pruská pýchota!

HOROWITZ: Tady jde o pořádek. Pan Forde, pokud jsme měli příležitost poznat, je neschopný člověk. Nesvědčil bych mu ani tohle! — Prosím vás, vždyť je to nějaký zkažený kněz.

DR. PANSE: Ano, ale vystudoval lékařství.

HOROWITZ: Vystudoval — vystudoval všechno možné a dohromady je packal.

DR. PANSE: A co jeho vědecké práce?

Koch, který se zaměstnával mikroskopem, poslouchá.

HOROWITZ: Eh, myslíte, že se dá Afrika kolonizovat bakteriologem? He? Především je třeba vybudovat administrativu!

DR. PANSE: Ovšem, to je výtečná myšlenka, jenže to má háček, pane majore: vaši vojáci a celá exekutiva zajde na spavici!

HOROWITZ: A myslíte, že to Forde změní? Myslíte, že ty jeho mouchy jsou tak důležité?

DR. PANSE: Vy žertujete.

HOROWITZ: Ano, měl s tím práci, ovšem, než naplnil všechny tyhle láhve svými myšínami, to byla nějaká dřina. Vědecká dřina! Hahaha. — Slyšel jsem, že se některé nemoci zkoušejí na morčatech, a je mi jich na mou čest líto. Hahaha, to by bylo morčat! — A hrome, podívejme se, to se podobá whisky, to je láhev od whisky. To si dám líbit, tomuhle rozumím. To je správná věda! — Seržáne! Seržáne!

SERŽAN *vstoupí a srazí paty.*

HOROWITZ: To je sklep nebo laboratoř?

SERŽAN: Pan Forde ukládá do prázdných lahví...

HOROWITZ: A co děláte s plnými? Hahaha!

DR. HEPPELHEIM: Dobrým dojmem to právě nepůsobí.

A co vy, pane profesore, o tom soudíte?

KOCH: Nejde o dojem.

HOROWITZ: Náš theolog prostě... *naznačuje pití.* A ne-

chtěl byste ještě promluvit s domorodci? Je zde jeden — jak se jmenuje?

SCHMITT: Kara-kara.

DR. PANSE: Chodí za námi jako stín.

HOROWITZ: Přiveďte ho, seržáne. Od Forda se člověk beztoho nic nedozví.

SERŽAN *ve dveřích k námořníkovi*: O tobě se nikdo nezmiňoval — to nejde. — Opravdu . . .

Kara-Kara vejde, za ním se hrne námořník.

NÁMOŘNÍK: Sloužil jsem na francouzském křižníku, pane majore. Bydlím zde už málem deset let.

HOROWITZ: Tak tak, a spává nemoc nic, co? Vypadá přece znamenitě, doktore, ne? Na mou čest, s tou spavou nemocí to nebude tak zlé.

NÁMOŘNÍK: Voják a námořník, pane majore, to je něco jiného než — s dovolením — páni od pera.

HOROWITZ: Vy jste tedy francouzský námořník?

NÁMOŘNÍK: Opustil jsem službu.

HOROWITZ: Obchodujete?

NÁMOŘNÍK: Teď jsou špatné časy, pane majore. —

HOROWITZ: Jak to?

NÁMOŘNÍK: Země je chudá, a když se má na všech stranách porážet. — Vždyť zde není než těch pár stromů.

KARA-KARA: Země bez stromů a země bez vody je hlodová země.

NÁMOŘNÍK: To je Kara-Kara, Goanův syn. To je bratr slečny Lee.

HOROWITZ: A — že si vzpomínám: Pročpak nám Forde tu slečnu nepředstavil?

KARA-KARA: Vagandové jsou přátelé bílých lidí, ale Forde je nepřítel.

HOROWITZ: Co proti němu máte?

NÁMOŘNÍK: To je tak! Forde je znamenitý pán, ale . . .

HOROWITZ: Ticho, nechte ho mluvit!

KARA-KARA: Zapálil stohy, skrývá léky, odvedl Lee.

NÁMOŘNÍK: Je v tom taky láska.

HOROWITZ: A hrome, románek!

SCHMITT: Lee je korektní dáma.

HOROWITZ: To bych rád viděl. Je to asi nějaké špinavé děvče, co?

NÁMOŘNÍK: Je to krásné děvče!

HOROWITZ: No, servus!

DR. HEPPELHEIM: Forde by měl na pár měsíců odjet do Evropy.

KARA-KARA: Bílí lidé chodí po místech, kde byla naše pole. Šakal rozhrabává spáleniště chýší...

HOROWITZ: Co to říká?

KARA-KARA: Spavá smrt vystoupila z jezera...

HOROWITZ: Ach tak, nu, uvidíme za rok, příteli.

KARA-KARA: Spavá smrt je paní jezera.

HOROWITZ: Obávám se, že se neshodneme. *Dává Kara-Karovi doutník.* Jen ne tak tragicky... A pokud jde o ty spálené stohy: pamatuj si, příteli, že budeme pálit, mýtit, stavět — všechno podle rozkazu! Vyřiď teď svým chlapíkům, že musí poslouchat, rozumíš? Poslouchat! — Tak, to je všechno, můžeš jít!

KARA-KARA *otálí.*

HOROWITZ: Ven!

Kara-Kara ex.

NÁMOŘNÍK *po pomlčce*: To nebude tak snadné.

DR. PANSE: Důležité je postavit proti zdejší bídě určitý plán.

DR. HEPPELHEIM: O tom je rozhodnuto.

SCHMITT: S vaším dovolením bych rád poznamenal, že plán, který sledujeme, předpokládá určitá opatření...

HOROWITZ: Co máte na mysli? Konkrétně, jen konkrétně!

SCHMITT: Fordův návrh: Nucené léčení. Karanténu.

KOCH: Správně!

HOROWITZ: Ale to je nepopulární — ne-po-pu-lár-ní!

KOCH: Nemohu se na to ohlížet.

HOROWITZ: V tom máte volnou ruku.

KOCH: Ovšem! Rozhodl jsem se pro Fordův návrh již v Berlíně. Je schválen.

NÁMOŘNÍK: Promiňte — když to tak slyším — jako vo-
ják, pane majore, bych skoro řekl, že je na takový
věci Forde slabej . . .

KOCH *postoupí*: Kdo je ten chlap?

NÁMOŘNÍK *srazí paty*: Charpeau! Felix Charpeau.

Forde vešel do vedlejší světnice a poslouchá.

KOCH: Vy jste drzý člověk, pane Charpeau!

HOROWITZ: Eh, námořníci byli vždycky od rány. A to,
co řekl o Fordovi? Tak zpívají všichni. — Forde je
nepřítel, Forde je hňup, Forde pálí stohy, Forde se
zapletl s domorodkami. — Pánové, má-li mít naše
poslání úspěch, navrhuji, abychom s tím člověkem
zúčtovali.

Forde přichází k společnosti.

HOROWITZ: Jako na zavalanou! Říkal jsem . . .

FORDE: Slyšel jsem vás, pane majore.

HOROWITZ: Tím lépe.

FORDE: Mám se ospravedlňovat?

DR. HEPPENHEIM: Rozhodnout!

DR. PANSE: Já mám o věci jiné mínění.

KOCH: Dovolte, pánové, dovolte, prosím. — Nemohu
s vámi, pane doktore, ve všem souhlasit, ale jedno je
jisté: Díky vaší práci je dnes o spavé nemoci známo
téměř vše. Víte, co to znamená, pánové! — Ano, ne-
mluvme o nicotných věcech.

FORDE: Má práce — to je . . . opravdu . . .

KOCH: Není vzdálena doba, kdy budeme spavou nemoc
léčit. Zvu vás do Berlína, Forde.

FORDE: Do Berlína!

DR. PANSE: Výborně.

HOROWITZ: Vskutku, to je znamenité řešení. Proč ne?

Je-li Fordovo pozorování tak cenné . . .

KOCH: Přijímáte?

FORDE: Vždycky jsem si to přál.

HOROWITZ: Výborně, doktore! Na mou čest, Berlín vám
půjde k duhu! — A na mne se nehoršete, my vojáci

nemáme pro vědu buňky, hahaha! Vy přece taky nevíte, co je to zajistit území, co? A pevnostem taky nerozumíte. Každý u svého koryta, tak — tak. V těchto věcech rozhoduje profesor. No, gratuluji vám — a budeme přáteli, co?

FORDE: Ale já jsem se... necítil... ne, já jsem nebyl... dotčen... ne...

HOROWITZ *potřásá Fordovi rukou*: Výborně, výborně!

NÁMOŘNÍK: Já...

HOROWITZ: Odstoupit! — Odstoupit!

KOCH: Už by byl pomalu čas. — *Heppenheim a Panse se smějí*. Máte mnoho zavazadel, Forde?

FORDE: Mám — člověku se nahromadí krámů —

KOCH: Krevní nátěry jste mi už dal? Ano, a co pitevní nález?

FORDE: Hned, hned. *Volá*: Seržáne, přines sem tu láhev. Haló, seržáne, jedeme — jedu — do — Evropy —

HOROWITZ: Poslechněte, kamaráde, něco mě přece jen mrzí: proč jste nám nepředstavil svou dámu?

FORDE: Nemá ani tušení, že odjedu.

HOROWITZ: Zavolejte ji. Bude to snazší. Věřte mi, že to bude snazší; spustíme si gramofon a slečna nebude mít čas plakat.

FORDE *mlčí*.

HOROWITZ: Z toho se nestřílí. V těchhle zeměpisných šířkách se to tak nebere na váhu. — Seržáne, zavolejte Lee...

FORDE: Prosím vás, chtěl bych jí to říci sám. Nezmiňujte se...

HOROWITZ *oživen natahuje gramofon*: Ale ovšem, ovšemže. — To bude znamenité!

LEE *vejde v evropských šatech, její chování je bezvadné*: Dobrý den.

Horowitz se překonán uklání.

FORDE: Profesor Koch, doktor Panse, major Horowitz a doktor Heppenheim. — Má žena.

LEE: Nechtěla jsem vás zdržovat v práci, pánové.

KOCH: Jsme hotovi.

LEE: Budete mít dobrou cestu. Kterou lodí se poplavíte?

SCHMITT: Princezna Markéta — myslím —

LEE: To je znamenitá loď. Vy odjedete také, pane poručíku?

SCHMITT: Ne, já zůstanu.

LEE: To je dobře — nedávno jste se přece zmínil, že se vám po Evropě nestýská.

HOROWITZ *ztlumí hudbu*: Zdejší kraj — je — nádherný — nádherný! Ale lituji, že jsme neměli dříve příležitost... Opravdu — nádherný kraj.

LEE: René říká totéž. Je tu krásně, ale jen kdyby nebylo spavé nemoci. — Smím se, René, zeptat pana profesora na svého otce?

KOCH: Ano, měli jsme s Fordem porady, ale za nynějšího stavu vědy se nedá mnoho dělat.

FORDE: A v Berlíně?

LEE: To je totéž. — Ugandané netouží po Evropě.

Horowitz zastavil gramofon.

KOCH: Je to otázka času. Jsme na dobré cestě. Jsme na dobré cestě. Forde nám velmi pomohl... ale té hypotézy o rozpadu krvinek se musíte vzdát, to je nesmysl.

FORDE: Profesor Koch mě pozval do Německa.

KOCH: Ano, bylo by to účelné, aby strávil nějaký čas v našich ústavech. — V zájmu společné práce, bylo by to svrchovaně účelné.

FORDE: Půl roku.

KOCH: Byl bych rád, kdybyste sledoval účinky arzenových derivátů. Ehrlich je zkouší na zvířatech.

FORDE: Snad bys mohla jet s námi...

LEE *se vrhne do Fordovy náruče; etiketa je zapomenuta*:
René! René! René!

FORDE: Hahaha, miláčku, přestaň, přestaň. Pan major si zajisté myslí —

HOROWITZ: Mě se to netýká, ale řekl bych, že... ostatně pojďme. Poručíku, má zavazadla jsou na voze?

KOCH: Strpení, pánové.

DR. HEPPELHEIM: Nejvyšší čas — jinak nestihneme loď.

LEE: Goan je nemocen. — Tvoji přátelé jsou nemocní.

FORDE: Ale jsou důvody... právě kvůli nim...

LEE: Nemohla bych... neodcházej...

FORDE: Lee, miláčku, buď rozumná.

LEE: Přišel jsi založit požár a Ukereve hoří. Chýše se sesuly, smečky psic krácejí po hromadách hlíny a mezi koleny hrnčiče se zastavil kruh. Ukereve kouří a je slyšet buben spavé smrti. — Zděsil ses? Chceš odejít? Chceš utéci? Chceš prchnout? Chceš odnést naději, chceš táhnout s krkavci? — Jdi, vysoké slunce ti spálí vůz a muly na tvé cestě zešilejí.

FORDE: Lee, Lee, Lee!

LEE: Nemám vládu nad svým jazykem, je mi to lhostejné...

HOROWITZ *spustí gramofon*: Na mou čest, tohle je Amazonka. To je zábavné.

LEE: Zahrabu tvé skutky, zahrabu tvá slova, tvé lži.

DR. HEPPELHEIM: Uděláme nejlépe, když odejdeme. To přece nemá smysl. Zájem, který zastáváme, se v žádném ohledu nesnáší — opravdu, je to trapné.

KOCH: Pane poručíku, směl bych vás požádat, abyste zastavil ten stroj? — Děkuji.

Schmitt zastavuje gramofon.

KOCH: Rozhodněte se, není třeba, abyste pospíchal.

HOROWITZ: To je dobré. Zdrželi jsme se málem hodinu.

KOCH: Madame mi dovolí několik otázek —

LEE: Neměla jsem práva. Můžeš mi prominout? A vy, pánové? Opusťte, zděsila jsem se. Přišlo to tak náhle.

KOCH: Nechtěli jsme vám způsobit zármutek, paní.

DR. HEPPELHEIM: To je cavyků. Neschází, než aby ji pozval na návštěvu k paní Kochové.

HOROWITZ: Černoška!

LEE: Věděla jsem, že odejde. Připravovala jsem se na to, ale v tom okamžiku, v té chvíli... ovšem vím, že je to nutné, vím o tom.

FORDE: Lee!

LEE: Budu čekat, až se vrátíš.

DR. HEPPENHEIM: Zavazadla!

KOCH: Pozor! Jen to nejnnutnější. Tyhle věci jsou bez ceny.

Pomlčka.

HOROWITZ: Ať nám pomůže Charpeau. Vemte to těm opicím z ruky. — Kde vězí? Charpeau! — K čertu, zavolejte ho.

CHARPEAU *vejde.*

Pomlčka.

FORDE: Neodejdu.

HOROWITZ: Ale to je znamenitý obrat, na mou čest, víš, podle jaké planety ti lidé jednají. K čertu, mohu říci, že jsem co živ nebyl na rozpacích, mám-li něco udělat nebo ne.

FORDE: Nebylo by to správné. Mé vzdělání není toho druhu, abych mohl pracovat v Berlíně. Jsem vlastně v koncích... má hypotéza...

DR. PANSE: Právě jste vyslechl tolik chvály —

FORDE: Ne, zůstanu na svém místě.

KOCH: Opakuji svůj návrh.

FORDE: Děkuji. Rozhodl jsem se. Provždy jsem se již rozhodl: zůstanu.

DR. HEPPENHEIM: Pak nám nezbývá, než vyrazit. Máme svrchovaný čas!

KOCH: Ano. Rozloučíme se, ale dříve bych chtěl říci, že z moci úřadu zdravotního komisaře ustanovuji pana René Forda správcem zdravotnických akcí, které budou v území Ugandy konány. Pan poručík Schmitt je pověřen exekutivou.

DR. HEPPENHEIM: To je znamenité! Po tom všem, čeho jsme byli svědky!

HOROWITZ: Je mi to hanba, na mou čest, je mi hanba! Aspoň kdyby se zeptal na naše mínění.

NÁMOŘNÍK: Promiňte, pane majore, rozuměl jsem dobře? Pan Forde je jmenován?

HOROWITZ: Ano!

NÁMOŘNÍK: Ale to se potká s... to narazí všude na...

HOROWITZ: Byl jmenován a to platí! Ostatně, za pár dní zde bude zákopnický pluk.

NÁMOŘNÍK: Promiňte, veřejné mínění...

HOROWITZ: Jaképak veřejné mínění!

NÁMOŘNÍK: Nechtěl bych ručit...

HOROWITZ: To se změní, teď je Forde soukromý badatel, ale jakmile se začne pracovat — to bude jiná. To bych chtěl vidět, kdo by se z té chamradi mohl potom odvážit...

NÁMOŘNÍK: Ale dovolte...

HOROWITZ: Konec a dost, kamaráde, byl jmenován a hotovo! — Půjdeme, co?

KOCH: Počítal jsem, že neodmítnete.

FORDE: Ne, je to tak lépe.

KOCH: Byl bych vás podrobněji seznámil s atoxylem a s léčebnými metodami, které jsme vyzkoušeli. Mám to tady — *dává Fordovi atoxyl*. Prosím.

*Kara-Kara a černoši se zaměstnávají zavazadly.
Mezi kulisami se plete naslouchající námořník.*

FORDE: Vždyť mám literaturu.

KOCH: Nejsme s tím spokojeni. Neužívejte ho. Pravda, je to znamenitý lék, zachrání člověku život, ale ty vedlejší účinky!

FORDE: To je strašné. Oslepnout je strašné.

KOCH: Není to pravidlo, ale počítat s tím musíte.

FORDE: Budu se chránit.

KOCH: Někdy, kdož ví — kdybyste se k tomu odhodlal — prosím vás, zaznamenávejte, jak věc probíhá.

FORDE: Ne, já bych se neodvážil.

HOROWITZ *vsune hlavu do stanu*: Jsme hotovi. Váš sluha, madam. — Sbohem, doktore.

KOCH: Nashledanou!

FORDE: Nashledanou!

KOCH k Lee: Přeji vám mnoho zdaru.

*Forde, Koch, Lee a ostatní odcházejí.
Pomlčka.*

NÁMOŘNÍK a KARA-KARA *vcházejí*: Hahaha, jsme hotovi, Kara-Karo! Goan zemře a Forde zůstane s Lee. — Co chceš udělat?

KARA-KARA: Dříve než přijde vojsko...

NÁMOŘNÍK: Dříve než přijde vojsko, ale co potom?

KARA-KARA: Smrt!

NÁMOŘNÍK: Hlupáku, taková věc tě nesmí ani napadnout. To se musí udělat chytře... aby nebylo vidět, že jsme v tom měli prsty... rozumíš... co? S tebou je taky práce!

KARA-KARA: Já tě poslechnu.

NÁMOŘNÍK: To bych řekl. Tvůj otec Goan spí, co?

KARA-KARA: Spí.

NÁMOŘNÍK: Umře tak jako tak. Kdyby se toho odvážil von...

KARA-KARA: Myslíš, že... Nebude chtít.

NÁMOŘNÍK: Musí se pomstít!

KARA-KARA: S Goanem je Majáné. Goan ho miluje.

NÁMOŘNÍK: Hahaha, Goan ho miluje! A víc už nic? Co? Vzbud' ho, přiveď ho sem.

KARA-KARA: Jak...

NÁMOŘNÍK: K čertu, myslíš, že mám chuť všechno ti vykládat... Vzbud' ho!

Kara-Kara odchází a za chvíli přivádí Goana.

HLASY ZA SCĚNOU: Mějte se dobře, Forde! Nashledanou! Nashledanou v Berlíně. Nashledanou!

Kara-Kara přivlékl Goana.

NÁMOŘNÍK: Hola, Goane, slyšíš mě?

GOAN: Slyším, rozumím ti.

NÁMOŘNÍK: Teď je Forde tvůj pán... povídám, že je Forde tvůj pán! Slyšíš? Teď musíš dělat, co chce Forde! — Už s ním není řeč. — K čertu, Forde tě vo vše-

chno připravil a teď ti . . . co? Počkej, chce něco říci. —
Tak co je, kamaráde?

GOAN: Forde se postará . . . o Majáné . . . a o . . . Lee . . .

NÁMOŘNÍK: To bych řekl. Postará se vo ně, jako se postaral vo tebe.

GOAN: Ty ho . . .

NÁMOŘNÍK: Podívejme se! A to jsi už zapomněl, co ti provedl? To jsi už zaspal, he? Kdyby Forde chtěl, mohl bys být zdrav. Zeptej se, co mluvil s tím německým profesorem.

KARA-KARA: Forde dostal nové léky.

GOAN: Uzdraví mě.

NÁMOŘNÍK: Myslíš? Holečku, to je pro bělochy. Ty můžeš pojít a celá Uganda může pojít. Tak je to, kamaráde.

KARA-KARA: Pošlou sem vojáky. Vysuší močály, všechno zapálí, rozboří chyše.

NÁMOŘNÍK: Slyšíš, co? Kara-Kara je tvůj syn, ale ten druhý a Lee . . . darmo mluvit!

KARA-KARA: Zab ho!

NÁMOŘNÍK: Goan musí dělat, co chce Forde. Goan měl sílu, měl sluhy a ženu, ale teď? Nemá nic, je chudák, Forde mu zapálil stohy, Forde mu vzal moc.

KARA-KARA: Zab ho!

NÁMOŘNÍK: Goanova dcera spí na Fordových rohožích a jeho syn mu bude sloužit. Slyšíš, budeš mu nosit lampu, a když zatleská . . .

KARA-KARA: Zab ho! Zab ho! Zab ho!

Majáné vešel a naslouchá.

NÁMOŘNÍK: Chce, abys zemřel, nechal tě jako psa. Slyšíš, Goane? Forde poručí tvým lidem a ty zemřeš.

KARA-KARA: Zab ho!

MAJÁNÉ *vystoupí*: Forde je tvůj přítel.

NÁMOŘNÍK: Ty jsi zde chyběl, hlupáku!

MAJÁNÉ: Forde je tvůj přítel a ten . . .

NÁMOŘNÍK: Mluv, až se tě někdo zeptá, ty . . . skrčku, ty . . .

MAJÁNĚ: Nebojím se tě, bílí lidé jsou blízko, mohu zavolat...

NÁMOŘNÍK: Jsou blízko, co? Jsou tak blízko jako já?

GOAN: Nech ho!

MAJÁNĚ: Kdybys mě udeřil...

NÁMOŘNÍK: Tebe? Kdepak, kamaráde.

GOAN: Pojď ke mně, Majáné.

NÁMOŘNÍK: Tebe vyžene Goan, rozumíš, Goan, ne já.

GOAN: Mluv! Majáné ti bude odpovídat.

NÁMOŘNÍK: Majáné bude držet hubu!

GOAN: Majáné je můj syn.

KARA-KARA: Je to tvůj nejmladší syn!

NÁMOŘNÍK: Hahaha! Já vám to teda řeknu.

GOAN: Co?

MAJÁNĚ: Dej ho svázat! Zavolej Forda —

NÁMOŘNÍK: Na to se ještě podíváme!

Majáné udeří do bubnu. Vejde sluha.

NÁMOŘNÍK: Dobrá, dobrá. Můžeš jít.

Sluha ex.

KARA-KARA: Pomsti se.

GOAN *vzmuží se*: Kara-Karo!

Majáné chce námořníka odstrčit.

NÁMOŘNÍK: Ruce pryč! A už ani nehlesni, ty — bastarde!

GOAN: Co?

NÁMOŘNÍK: Hahaha, tys to nevěděl! Ty nemáš ani tušení! Ty to nevíš! Jakživo ti nepřipadlo, proč je tak něžný a útlý, co? Nikdy jsi vo tom nepřemýšlel, co? Nikdy jsi neviděl, že je vo poznání světlejší... Hahaha, nikdy tě nenapadlo, že je to míšenec, že to není tvůj syn, hahaha, a že Lee není tvá dcera.

GOAN: Ty pse, ty šakale.

NÁMOŘNÍK: Hahaha, kamaráde, to je snadné — kdypak

přišel Portugalec k jezeru Ukereve? Co, už ti svítá?
Co, ty příteli bílých lidí.

GOAN: Portugalec — Ambrose —

NÁMOŘNÍK: To bych řekl! Hahaha, to bych řekl...

KARA-KARA: Já jsem ho vždycky nenáviděl.

GOAN: Majáné, ty... *sahá mu po ramenech*, pryč, pryč, pryč!

MAJÁNÉ: To není pravda!

NÁMOŘNÍK: Bodejť, není to pravda.

KARA-KARA: Já tomu věřím.

NÁMOŘNÍK: Prosím tě, snad si nemyslíš, že je to jenom tak. Lezeš za Evropany, opičíš se po nich, svou ženu jsi poslal do Paříže. Jo, kamaráde, to se ti všechno počítalo.

GOAN: Lžeš! Lžeš!

NÁMOŘNÍK: No dobrá. Vždyť nemusíš věřit, ale prohlédni si ho!

KARA-KARA: Zapuď Majáné... a Forda dej zabít. Nic se ti nestane... vždyť spíš...

GOAN: Je to — mé druhé ženy říkaly — že — ho milovala — Ty jsi mi zůstal! Ty...

KARA-KARA: Já jsem tvůj syn. Mám právo být první, mám právo a ty mi je znovu dáváš. Ty ses oblékal jako hastroš, přijal jsi víru a mravy bílých lidí, získal jsi peníze a dům. Prodal jsi jezerní krajinu a zapudil jsi syna. Zradil jsi svůj kmen, svůj rod... ty...

GOAN: Mlč!

KARA-KARA: Jezero Ukereve ti *sahá po srdce*.

GOAN: Mlč! *Udeří do bubnu*.

NÁMOŘNÍK: Nemám rád hluk a všelijaké řeči: Udělej to, nic jiného ti nezbývá, než pomstít se. Slyšíš, pomstít se!

GOAN: Možná, že lžeš, možná...

NÁMOŘNÍK: Jářku, jsi slepý, co? Myslíš, že stačí hodit černému chlapu přes ramena kabát, aby takhle vypadal?

GOAN: Měl učitele... slyšel o jiných zemích... Forde ho učil.

NÁMOŘNÍK: Forde ho učil. Jeho a Lee, co? Ukradl ti je

poznovu! Opičí se po Evropě. Mají ji, holečku, v krvi, a za tebe se stydí.

GOAN: Ty jsi ... Ano ... někdy se mi to zdálo, myslil jsem na to, bál jsem se a teď poznávám ... Ano, ano, ano! Jsi míšenec. Svažte ho! Vrhni ho do jezera, Kara-Karo! — Jsem sám. — Zrazoval jsem a jsem zrazen.

KARA-KARA: Pomstí se!

GOAN: Kolik lidí mě ještě poslouchá?

KARA-KARA: Je tady dvacet sluhů, zavolal jsem je.

V mém vozíku jsou ručnice.

GOAN: Pobijte je. Pobijte bělochy!

MAJÁNĚ: Budu je varovat. Dám jim výstrahu!

GOAN: Svažte ho!

Kara-Kara uchopí Majánéa a poručí sluhům, aby mu vpravili do úst roubík.

NÁMOŘNÍK: Konečně, konečně ses vzmužil.

GOAN: Okamžik před smrtí budu králem.

MAJÁNĚ: Goane!

GOAN: Pryč! Do bažiny s míšencem!

NÁMOŘNÍK: To není všechno. Musíš říci svým lidem, aby zardousili Forda.

Goan se kymácí.

NÁMOŘNÍK: U sta hromů! Teď se nám bude poroučet. — Goane, slyšíš? Goane! Goane!

GOAN: Slyším —

NÁMOŘNÍK: Musí ho zardousit, ale já při tom nebudu, rozumíš. A žádné střílení, rozumíš? Musí ho zardousit!

KARA-KARA: A ručnice?

NÁMOŘNÍK: Jen když půjde do tuhého.

Majáné má roubík v ústech a cloumá sebou.

GOAN: Proč — ty — nechceš?

NÁMOŘNÍK: Mě nesmí nikdo vidět. Budu u Lee.

GOAN: Proč?

NÁMOŘNÍK: Aby mně dosvědčila, že jsem v tom neměl

prsty. — To je vaše věc. — Pomstít se je věc černo-
chů.

GOAN: Ty se bojiš...

NÁMOŘNÍK: Budu dávat pozor, a kdyby bylo zle — vy-
střelím. Slyšíš, Kara-Karo, jak padne rána, je po všem.
Jak uslyšíš výstřel, musíte vzít všichni nohy na ra-
mena. — Rozumiš mi?

KARA-KARA: Dobře ti rozumím.

GOAN: Dobře ti rozumíme... jsi... šakal...

NÁMOŘNÍK: Kdybych byl vysmíváný otec, kdybych byl
černoch, kdybych spal, jako spíš ty — nedal bych se
prosit. Bílí lidé jsou moji lidé, ale má hlava slouží
tobě.

GOAN: Co chceš?

NÁMOŘNÍK: Lee!

GOAN: Vezmi si Lee.

NÁMOŘNÍK: Jak člověk vchází do Ukereve, tak v něm
bude živ. Vejdi tam jako král.

GOAN: Kara-Karo, rozkaž sluhům — aby Forda — za-
rdousili.

NÁMOŘNÍK: Ne! To musíš říci ty, ty, Goan! Král!

GOAN: Smrt! Smrt bílým lidem! Smrt míšencům!
Smrt — tobě. — *Vrhne se na Majánéa a upadne.*

Námořník zvedne Goana a odbíhá.

Kara-Kara zatím tloukl tiše do bubnu.

Sluhové se sbíhají.

GOAN: Vy jste mě viděli, když jsem byl pánem krajiny,
a poslouchali jste mě. Čas se vrátil, jsem opět král
a poroučím. Smrt bílým lidem! Smrt! Pomstu! Smrt!

KARA-KARA: Smrt!

GOAN: Smrt!

KARA-KARA: Já jsem na jeho místě. Já mluvím jeho
ústý a jeho moc leží v mé ruce. *Snižuje hlas.* Smrt bí-
lým lidem! *Šeptá.* Smrt Fordovi! Zardousíte ho...

Všichni odcházejí.

NAMOŘNÍK *vběhne a polohlasem volá: Kara-Karo!*

Kara-Kara se vrátí.

NAMOŘNÍK *šeptá*: Je ve stanu. Je sám. Zadržím Lee.
Pozor, kdybych vystřelil... rychle...

LEE *přichází*: Vidíte, Charpeau, zase jsme sami a je nás méně.

NAMOŘNÍK: O toho starého lišáka... Vzal ho...

LEE: Proč to říkáte. — A proč máte sám na sebe takovou zlost. Vždyť vy jste...

NAMOŘNÍK: Pah, nemluvme vo tom.

LEE: Já vím, že nemáte rád bílé lidi.

NAMOŘNÍK: Nemám rád Forda, rozumíte... nemám ho rád, nenávidím ho, protože spíte na jeho rohoži... protože vás miluji... protože... *sápe se na Lee.*

LEE: Charpeau, vy jste se zbláznil.

NAMOŘNÍK: Zbláznil jsem se, ztratil jsem rozum... Miluji vás!

LEE *se vymanila*: Přeji si, abyste odešel!

NAMOŘNÍK *jí padne k nohám*: Ne-nemohu — Vy ho milujete...

LEE: Jsem Fordova žena! Zastřelím vás!

NAMOŘNÍK: To všechno — všechno, co se stane — je z lásky k vám.

LEE: Jděte pryč, Charpeau!

NAMOŘNÍK: Miluji vás! *Vrhá se znovu k Lee.*

LEE: Co to děláte? *Vytrhne námořníkovi revolver a vystřelí do vzduchu.*

NAMOŘNÍK *s úlevou*: Snad je to tak lépe. — *Odběhne. Zároveň je slyšeti, jak Ugandané utíkají.*

FORDE *vběhne*: Co se stalo? Lee, co se stalo?

LEE: Nic. — Vystřelila jsem — z neopatrnosti. Mám strach, René, mám o tebe takový strach...

Obraz čtvrtý

Místo: V popředí Fordův stan. Několik kroků za ním se snižuje půda. V pozadí je nutno předpokládati rovinu, na níž Ugandané pracují.

OSOBY

NÁMOŘNÍK CHARPEAU
FORDE
SERŽÁN
GOAN
MAJÁNĚ
KARA-KARA
SCHMITT
LEE
UGANDANĚ
VOJÁCI

NÁMOŘNÍK *vejde s několika Ugandany nesoucími otýpky:* Tak, příteli, jen směle. Člověk, který se neohlíží, nevzbudí pozornost.

UGANDAN: Mám strach, kdyby mě chytli.

NÁMOŘNÍK: Teď je už na rozmýšlení pozdě. K čertu, já si mám pálit prsty a vy nic? O koho jde? Povídám, o koho jde: o mě nebo o vás? Já jsem svobodnej chlap, rozumíš, mně z toho není horko ani zima, ale tebe, kamaráde, bude Forde dřít, ty na to doplatíš. — Tak, do práce, brachu, člověk si musí svobodu zasloužit. Musí pro ni něco udělat a musí bejt vodhodlanej, že třeba umře, rozumíš? Nevídáno, nějaká ta kapka krve patří už k věci. Má tě zastřelit Forde — nebo já. Teď, když jsme tak daleko, kamaráde, máš na vybranou jenom tohle: buď dopravíš ručnice na místo — anebo —

UGANDAN: Ale proč tady — proč táborem.

NÁMOŘNÍK: Všichni nemohou jít jednou cestou. Kdyby ses schovával, bude to ještě horší.

DRUHÝ UGANĎAN: Pojďme.

NÁMOŘNÍK: To si dám líbit. Kamarádi, už na vás čekají. — A ještě něco, řekli vám, kdy začneme?

UGANĎAN: Ano. Až srazíš vlajku.

NÁMOŘNÍK: Dobrá. — Takovej útok musí jít najednou, rozumíš? Ráz naráz.

UGANĎAN: Poručík Schmitt...

NÁMOŘNÍK: Než přijde Schmitt, budeme s Fordem hotovi. Ale nesmí se spojit. V tom je to: nesmí se spojit!

UGANĎAN: Já vím.

NÁMOŘNÍK: Hahaha, tak je to všechno v pořádku. Ale teď už táhni, hlupáku.

Uganďané odcházejí.

Námořník zkouší spustit vlajku, prohlíží ubikace a potom zvolna odchází.

SERŽAN *vběhne a rozhlíží se*: Pane doktore Forde!

FORDE *vchází*: Co chceš?

SERŽAN: Podívejte se. Kam ty chlapy čert nese? Je to jako o trhu.

FORDE: Co na tom?

NÁMOŘNÍK: Možná, že nic, ale podezřelé to je. Já být vámi, odstěhuji se k Schmittovi do tábora.

FORDE: Hlouposti, nevedu tady válku.

SERŽAN: Hm, možná, že ano. Bílým lidem jde o něco víc než o naši medicínu.

FORDE: Co chceš říci?

SERŽAN: Co? Že se to těm černochům zajídá, že tu civilizaci prokoukli, že se budou bránit.

FORDE: Ty ses zbláznil!

NÁMOŘNÍK: Vy říkáte zdraví, ale proč mají být zdraví? Aby mohli dřít na bělochy! Člověk nemusí bejt ani blázen, aby tomu rozuměl.

FORDE: Seržane, myslíš, že jsme se octli na straně...

SERŽAN: Na straně peněz a ručnic.

FORDE: A proč mi tedy radíš...

SERŽAN: Kdo řekl A, musí říci B. Kdo se dá na vojnu, musí bojovat.

FORDE: To je tvé řemeslo, seržáne, já mám na mysli něco jiného.

SERŽAN: Já vím, jenže budete nucenej —

FORDE: Nechme žertů. Pokud tady budu mít vliv, nemůže být o nějakém násilí ani řeči. Rozumíš?

SERŽAN: Promiňte, tady člověk musí mít prst na spoušti, ať už je proti střelení nebo ne. — Když se tak na to dívám — třeba ten Charpeau — co tady chce — proč se pořád potlouká okolo tábora?

FORDE: Je zde?

SERŽAN: Ve dne v noci. Takovej podezřelej chlap by měl být zavřenej až do aleluja. Jo — to je těžká věc.

FORDE: Samý žvást, samé moudrosti z vojenských kalendářů.

SERŽAN: A já bych skoro řekl, že nedovedete nikoho potrestat. Ten lump si s námi dělá, co chce. Vždyť to vlastně bylo spiknutí, už s tím Portugalcem. Panečku, Angličané, ti by to vzali za správněj konec. — Ti jsou na to jako ostrůž. — Ale naši taky! To mi věřte, ten nicma měl štěstí, že padl zrovna na vás.

FORDE: Nežvaň, kamaráde, nebo ti napařím tři dny vězení.

SERŽAN: To je všechno pro kočku.

FORDE: Co?

SERŽAN: Dejte Charpeaua zastřelit.

FORDE: Seržáne!

SERŽAN *sráží paty*: Podle rozkazu!

FORDE: Přestaň s těmi opičinami. Takový starý chlap, nemohu se na to ani dívat!

SERŽAN: A já toho mám taky dost.

FORDE: Když chceš žrát vojnu, táhni někam do kasáren!

SERŽAN *ve vojenském postoji*: Chcete mi ještě něco říci?

FORDE: Že jsi mezulán!

Seržán sráží podpatky a odchází.

FORDE: To jsi mi provedl naposledy, rozumíš!

SERŽAN: Podle rozkazu!

FORDE *rozzuřen*: Já z tebe vyklepu duši, ty darebáku!

SERŽAN: Prosím o propuštění ze služby.

FORDE: Dvě hodiny ke stromu! Slyšíš, ke stromu!

NÁMOŘNÍK *vchází*: Dobrý den! Dobrý den, seržáne! Jak se daří? Zase jste se nepohodli, co?

FORDE: Táhněte k čertu!

NÁMOŘNÍK: Ale jsme přece všichni tři Francouzi, či ne?

FORDE: Vy jste především drzý chlap.

NÁMOŘNÍK: Člověk někdy ztratí v tom čertovském podnebí nervy, to je to.

FORDE: Jděte svou cestou, Charpeau. Nechci s vámi nic mít. Neudal jsem vás, ale to neznamená, že jsem váš přítel.

NÁMOŘNÍK: Vždyť vod vás nic nechci, aspoň nechci nic pro sebe. Možná, že jsem se tu a tam nezachoval zrovna vzorně, ale konec konců — když se to na člověka hrne... Copak vy vo tom můžete vědět...

FORDE: Charpeau!

NÁMOŘNÍK: Nekřičte!

FORDE: Dám vás zatknout!

NÁMOŘNÍK: Protože mně černoši věří? Protože jste se jim přejedl? Protože mě chcete uklidit z cesty? Protože miluji Lee?

FORDE: Mluvme k věci. — Seržáne, můžete odejít. — Je proti vám důvodné podezření, že připravujete vzpouru. Budete zatčen a Schmitt vás dá zastřelit.

NÁMOŘNÍK: Schmitt? Chcete to strčit na Schmitta?

FORDE: Nevěřím, že byste byl schopen vyvolat krveprolití, a nebudu mít podíl na tom, k čemu vás odsoudí.

NÁMOŘNÍK: Jen my dva máme spolu co účtovat.

FORDE: Vzal jste si do hlavy šílenou věc. Lee je má žena. Nemůžete ničeho dosáhnout, ani kdybyste mě zabil, nemůžete ničeho dosáhnout. — Já vím, že máte v kapse bambitku.

NÁMOŘNÍK: Kdybyste byl chlap, mohl bych přijít ke cti.

FORDE: My dva se nikdy neshodneme. Nechci vám vykládat, co považuji za sílu a co za řezničinu.

NAMOŘNÍK: Nestojím o výklad. Proč utrácíme čas? Proč se mnou mluvíte?

FORDE: Chci vám poručit, abyste odešel.

NAMOŘNÍK: Poručit?

FORDE: Ano...

NAMOŘNÍK: Hahaha! Víte, kdo mi naposled poroučel? Víte, jak je to dávno?

FORDE se blíží k námořníkovi: Vy odejdete. — Ještě dnes!

NAMOŘNÍK: Pomalu! Pomalu, pane abbé.

FORDE: Kdybyste se chtěl bránit, zlámu vám hnáty. *Skočí po námořníkovi. Pryč s tou bouchačkou!*

Forde a námořník zápasí. Forde má převahu.

NAMOŘNÍK: Hahaha — teď si myslíte, že jste mě přemohl. — Teď jste spokojen. — Dobrá — dejme tomu — že jsem na lopatkách, dejme tomu — že odejdu. — Pusťte mě, Forde, mám jednu podmínku. Je mi všechno jedno, na ničem mi už nezáleží, jenom na jediném... Nemyslete si, že se vás bojím... Já jdu za svou věcí, za jednou věcí, rozumíte? Za jedinou! A kdybyste mi hrozil smrtí a kdybyste mi dával svůj komisařský úřad, mně je to všechno jedno.

FORDE: Co chcete?

NAMOŘNÍK: Mluvit s ní. — Ještě jednou s ní mluvit.

FORDE: Mohu vám věřit?

NAMOŘNÍK: Možná, že tady nezůstane kámen na kameni, ale já odejdu — musím —

FORDE: Co je vám?

NAMOŘNÍK: Nic — vytřepal jste ze mne málem — duši. Jste na to — hrdý? — Jste hrdý, že jste dal Charpeauovi — za vyučenou? — Bylo to poprvé... přísámbohu...

FORDE: Skoro bych řekl, že jste nemocen.

NAMOŘNÍK: Hahaha, nucené — léčení a lék, který osle-

puje. — Ještě ne, pane abbé, ještě ne! — Plňte podmínky — zavolejte ji!

FORDE *po chvíli ticha*: Lee! Lee!

NÁMOŘNÍK: Vy jste z jiného těsta. Vy musíte sloužit a já jsem býval svobodný chlap.

FORDE: Charpeau, člověk není nikdy sám...

Pod návrším přechází pracovní setnina, je však viděti jen velícího poddůstojníka.

NÁMOŘNÍK: Myslíte, že člověk musí bejt votrok?

PODDŮSTOJNÍK: Levá, levá, levá. Pozor — stát! Prvá pracovní skupina: sekery!

NÁMOŘNÍK: To jsou vaši páni, Forde.

PODDŮSTOJNÍK: Srazit řadu! Druhá skupina srazí řadu. Pozor, teď!

NÁMOŘNÍK: Vaši páni, vaši přátelé!

PODDŮSTOJNÍK *křičí na Kara-Karu*: Kdo je to tam? Herrgott, kdo je to!

HLASY: Kara-Kara! Kara-Kara!

PODDŮSTOJNÍK: Ticho! — Co je s tebou, chlape? Do řady!

NÁMOŘNÍK: Fuj! Takovej — pohled — by žádněj Francouz neměl snášet.

Lee vchází.

Pomlčka.

FORDE: Pan Charpeau by se chtěl... rozloučit...

LEE: Odejdete?

NÁMOŘNÍK: Lee, pamatujete se, co jsem vám vypravoval o Marseilli? Byla jste docela malé děvče. — Pamatujete se, že jsem chodíval v bílých šatech?

LEE: V námořnických šatech. — A co teď, Charpeau?

NÁMOŘNÍK: Teď už je pozdě.

LEE: Slunce v Ugandě je šílené. Zmátlo vás, Charpeau. — Mate Evropany. — Neměl jsi sem vkročit, René...

FORDE: Nerozumím ti.

LEE: Jste nešťastni — ty právě tak jako Charpeau...

FORDE: Hahaha, já? Jak jsi na to přišla? — Já, to je znamenité. Lee, miláčku, co tě to napadlo?

LEE: Byla jsem dvakrát v Evropě a znám trochu Normandii. — Je to tvůj kraj... Vrať se...

FORDE: Vrátit se? Kam se mám vrátit?

LEE: Domů.

FORDE: Co je ti, Lee?

LEE: Nic.

FORDE: Ty si přeješ, abych odešel? Což bys nešla se mnou? Což nejsi má žena?

LEE: Jsem míšenka.

FORDE: Nesmysl, to říká Charpeau, ale nikdo tomu neuvěřil. —

LEE: Je to pravda.

FORDE: A i kdyby bylo, cožpak to něco znamená? Což jsme blázni? Což je míšenec méně než Ugandán nebo Sudánec a Sudánec méně než Francouz? Jsi má žena, Lee!

LEE: Jsem tvá milenka. Jsem barevná milenka knězova.

FORDE: Odřekl jsem se — slyšíš — jsem volný. Kašlu na staré závazky — směji se jim — pliji na ně.

Lee se vrhá do Fordovy náruče.

FORDE: Lee, vždyť nechci odejít. Zůstanu v Africe, zůstanu s tebou.

LEE: René!

FORDE: Co je ti? Co se ti stalo? Kdo tě postrašil?

LEE: Miluji tě. Šla bych za tebou jako služka, jako barevný pes, ale nepřijali by mě. Byl bys ještě nešťastnější. — René, až dokončíš svou práci — jdi sám. —

FORDE: Nikdy jsem na to nepomyslel — a s Kochem — to byla jen taková chvíle — Lee —

LEE: Vrať se, je to nutné —

FORDE: Lee!

LEE: Kdybych byla jen černošským děvčetem, s kterým jsi bydlel ve stanu, nemohla bych tě ani prosit.

FORDE: Nestrpím, abys se mnou takhle mluvila.

LEE: Pokud tě smím milovat...

FORDE: Už ani slova!

LEE: Mišenka; má kůže je jen o poznání tmavší než tvá, ale nikdo mě nepřijme. — Budou mě posílat do přístavní krčmy.

NÁMOŘNÍK: Vy jste mulatka a já jsem ztracený námořník.

LEE: Ano, míšenci a ztracení lidé...

NÁMOŘNÍK: Miloval jsem vás tři roky. — Dovedete si představit ta muka? K čertu, přišel jsem vždycky pozdě. Vždycky jsem propásl svou chvíli. — Až teď — teď mi připadá, že můžu volně mluvit. Připadá mi, že je celý život zakletej do jedinýho vokamžiku, do jedinýho slova. — Zbývá mi pár dní. Je to, jako by se člověk blížil k přístavu, Lee, víte? Jako bych se dlouho plavil po moři a teď měl zakotvit v cizím městě. Lee, je to, jako by člověk mohl bejt na chvíli šťastnej. — Já jsem nikdá nedovedl šťastně žít, ale teď, kdyby k tomu došlo — kdybyste mi aspoň řekla, že se nebojíte — ztracenejch lidí. — Já vám to musím povědět, musím s tím ven, to není jináč možný: Já jsem vás velice miloval a vás, Forde, jsem nenáviděl. Strašně jsem vás nenáviděl — protože jste takovej panák, takovej kněžour, takovej nekňuba k pomilování. Vem vás ďas! — Venku je vzpoura! Slyšíte: vzpoura! Zastřelím vás! — Vás, Lee a všechny bílé lidi, co jich je v Ugandě. Postřílíme vás! — Jsem ztracenej chlap, umřu — ale ne sám, Lee, ne nadarmo. — Byl jsem neužitečnej, byl jsem jako krysa, ale miloval jsem svobodu a jdu za ní. Jdu s povstáním. Rozdal jsem 5000 ručnic, 5000 manlicherovek a ještě jich mám nepočítaných. — Možná, že vo tom nemáte ani tušení — možná, že vo tom něco víte. Hahaha, hahaha — je jich celý sklad. Je to Ambrosovo jmění. Je to věno vod vašeho pana otce.

LEE: Charpeau, proč to říkáte?

NÁMOŘNÍK: Proč? Z nenávisti. Z lásky. Je mi to jedno.

FORDE *tiše*: Charpeau — jestliže jste — nemohu jinak — 5000 ručnic — nemohu jinak —

NAMOŘNÍK: Hahaha, Forde se domnívá, že mě může zatknout! Hahaha, žalář, soud, zastřelení! Forde si myslí, že mě sejde na životě! Já jsem ztracenej člověk, Forde! Já spím! Spavá smrt mi vstoupila do krve, spavá smrt, laalanegulo!

PODDŮSTOJNÍK *z dálky*: Ráz, dva — ráz, dva! — Stejněměrně! Ráz, dva . . .

FORDE: Snad byste — ještě — mohl. Zaklínám vás! Charpeau, vy chcete vzpouru. — To je strašné!

CHARPEAU: Chci se opít! Chci shořet! — Kvůli vám, Lee, bude válka . . .

LEE *se vrhne na námořníka*: Zabijí vás!

FORDE: Z cesty, Lee! Z cesty! *Míří na námořníka revolverem.*

Lee se potácí.

Je slyšeti vojenské povely.

FORDE *telegrafuje*: Přepočítal jste se! — Nebudu váhat, rozumíte! — Seržáne! Strážé! Kulomet!

NAMOŘNÍK: Pozdě! Máte 5 vojáků a Schmitt přijde pozdě.

FORDE: Střeleckou řadu! *Křičí do pozadí!* Pozor! Stáhněte se sem, a kdyby se někdo hnul — užíjte zbraně!

V dálce zní vojenská trubka.

NAMOŘNÍK *spouští vlajku*: Svobodní lidé! Svobodní —

FORDE *srazí námořníka pěstí a vytáhne vlajku*: Roubík!

V dálce se ozývá hučení nespokojených domorodců:

Vlajka! — Ustupte! — Vlajka jde vzhůru.

PODDŮSTOJNÍK: Zpátky! Zpátky!

PŘIBLIŽUJÍCÍ SE HLASY: Ušetři stromy! Nepal chyše! Nepal zásoby! Dopřej, abychom žili podle starého zvyku!

Poddůstojník a několik vojáků je zatlačeno z pozadí na jeviště. Zároveň s nimi vstoupí několik Ugandánů.

UGANĐANĚ *vidí zajatého seržána a vlajku na starém místě. Místo boje začínají tedy prosit:* Nemůžeme konat práce, které jsi určil. Nebudeme přijímat jedovaté léky! Slituj se! Dopřej, abychom byli živi! Zastav své práce!

VOJÁCI: Stůj! Zpátky!

FORDE: K líci zbraň!

Pomlčka.

FORDE: Chci mluvit!

KARA-KARA *má jediný odvahu a prodere se do popředí:*
Tvé léky mají vlastnosti hadího jedu. Tvůj lék zní uvnitř hlavy. Kladl jsi ucho na ramena nemocných a my jsme ti věřili.

UGANĐANĚ: Jeho srdce se změnilo. Bílý lékař přináší smrt!

FORDE: Uzdravil jsem ti dítě! Tobě jsem vylil pramen pod stromy.

UGANĐANĚ: Pracovali jsme na špatném místě a naše krev je otrávená.

JINÍ UGANĐANĚ: Bílý lékař přináší smrt.

KARA-KARA: Smrt bílým lidem!

FORDE: Ještě krok, ještě jeden výkřik a rozrazím ti hlavu.

KARA-KARA: Smrt! Smrt!

UGANĐANĚ: Keře hoří! Oddenky tsitly hoří! Černí lidé pracují beze mzdy! Černí lidé padají únavou!

KARA-KARA: Smrt! Smrt!

PODDŮSTOJNÍK *k Fordovi:* Je čas —

Forde váhá, hluk zatím mohutní.

PODDŮSTOJNÍK: Pane! Jestliže budeme čekat...

FORDE: Pal! Běží k Lee.

UGANĐANĚ *se rozptýlí:* Běda! Běda!

FORDE: Stát! Stůjte! Je někdo raněn? Seržáne, skřínku, nástroje! Rychle!

FORDE *seběhne a obírá se dole za scénou raněným:*
Konec.

SERŽAN: Dvě rány, dva mrtví.

FORDE: Kdo je to? — Kdo je ten druhý člověk?

SERŽAN: Váš...

FORDE: Ne! Nechci to slyšet.

SERŽAN: Neštěstí! Já jsem to říkal...

FORDE: Snad nás vykoupí.

LEE: Běda.

FORDE: Nemohl jsem jinak, Lee. Nemohl jsem jinak.

Musil jsem zabránit krveprolití i za cenu těch dvou životů.

NÁMOŘNÍK: Máte plnou hubu míru a takhle to skončí.

Fuj!

FORDE: Odneste je, seržáne, nosítka!

NÁMOŘNÍK: Ze zbabělosti — zabíjí lidi — ze zbabělosti — ze strachu...

FORDE: Kdyby někdo zvedl hlavu, dám ho zastřelit! Do pozadí. Zpátky! Do práce!

VOJÁK: Do práce! Sekery! Ráz, dva, tři. — Ráz dva, tři.

SERŽAN: Bude se rozdávat chinin?

FORDE: Ano. — Snad ano... Ovšem! A kdyby se někdo opovážil... žádné okolky. Rozumíte? Zlomit! Každý odpor zlomit! Léčení je nucené! Vtluku jim to do hlav, rozumíte? Třeba železem jim to vtluku do hlavy. — A táhněte, u všech všudy!

Lee a všichni ostatní poodstoupili.

FORDE *si spouští gramofon a hned při prvním taktu jej zastavuje*: Seržáne, příteli, podejte mi láhev whisky...

SERŽAN: Říkal jste, pane, abych...

FORDE: Víš, co to povídal? Slyšel jsi ho?

SERŽAN: Nic nepovídal. Kdo myslíte, Charpeau? Nic nepovídal!

FORDE: Dříve než jsem začal pracovat...

SERŽAN: To je zatracená krajina, pane, věřte mi to. Angličani mají pravdu, vždycky po dvou letech jedou do Skotska hrát golf. Na mou čest, v tom něco je.

FORDE: Přines mi láhev...

SERŽAN: Pane Forde...

FORDE: Whisky, chlape!

SERŽAN: Snad...

FORDE: Tak co? Bude to?

Pomlčka. Seržán přinese láhev. Je slyšeti úderý seker.

LEE: René...

FORDE: Vždycky jsem se tomu bránil... Chtěl jsem něco jiného.

LEE: Nepij...

FORDE: Už je pozdě.

LEE: To není pravda!

FORDE: V tom pekle... nemohu jinak... musím se bránit. Musím jim ukázat pěst, musím jim vnutit mír a pořádek. Všemi způsoby. Po zlém, ranami. Vojskem. Musím zabránit řeži.

LEE: Vždycky jsi říkal, že...

FORDE: Ty mě odsuzuješ.

LEE: Nesouhlasím. Střílet bezbranné lidi je zbabělost.

FORDE: Mají ručnice. 5000 ručnic.

LEE: Padly dvě rány. Jen dvě rány z vaší strany. Podívej se na ně, kdo z nich má ručnici?

FORDE: Vy jste lhal, Charpeau?

NAMOŘNÍK: Kdož ví.

FORDE: Proč ses stala Evropankou, Lee? Mohla jsi mě nenávidět, mohla jsi mě proklínat, mě, drába civilizace, afrického střelce...

LEE: Mé místo je u nich.

FORDE: Tvé místo...

LEE: Civilizace je jen nástroj a lidé jsou vše.

FORDE *tiše*: A láska?

LEE: I láska je méně než život.

FORDE: Charpeau, vy jste můj nepřítel, mohl jsem jednat jinak?

NAMOŘNÍK: Odpověz si sám, podívej se na své ruce. Co, není tam krev? Nelepí se vám prsty? Pozdrav pánbůh, pane abbé, když jde do tuhého, je vždycky košile

blíží než kabát. Ta vaše ušlechtilost se hodí jen do čítanek.

LEE: René mi vnukl myšlenku solidarity. René říkával, že lidé nemohou býti šťastni, když zabíjejí . . .

Pomlčka.

GOAN *tápaje* *vchází*: Kdo střílel?

LEE *běží ke Goanovi*: Goane, otče!

GOAN *vejde s hůlkou slepců a tápe. Mluví velmi tiše*:
Majáné? Kde je Majáné? Kde je? Majáné!

Forde uhýbá před Goanem.

NAMOŘNÍK: Kdyby to byl tvůj syn, musil bys dvojnásob naříkat. Pracuje jako sprostý černoch. Lékař, který tě připravil vo voči, posílá Majáné do práce a poroučí, aby byl bit!

GOAN: Běda! Běda!

FORDE: Goane —

GOAN: Proklínám tě! Mezi tebou a mnou je ostří oštěpu. Pomstil ses, jsem slepý, jsem slepý od tvého léku a ty žiješ, ty žiješ!

FORDE: Nepřál jsem ti nic zlého. Vrátil jsem ti život.

GOAN: Dal jsi mi tmů. — Jsem zneuctěný otec — jsem poslední u jezera Ukereve — jsem mrtvý — a pošlu — za tebou — smrt.

FORDE: Je mi tě líto, Goane —

GOAN *udeří do prázdna holí*: Kdo to střílel?

NAMOŘNÍK: Forde střílel do tvých lidí.

GOAN: Běda Africe, běda černým lidem, běda těm, kteří uvěřili bělochům. Vrhli se na nás jako šakalové na zdechlinu. Vzali právo a učinili bezpráví právem. Střílejí. Ponechali si ručnice a nás učinili bezbrannými. Vstoupili na naše rohože, odvedli prameny, zastřelili slunce, z králů učinili žebráky! Běda Africe, která se nebránila. Běda, běda těm, jimž vyloupali oči. — Slepý stařec je mrtvý, slepý stařec chodí uprostřed stezky, a přece kráčí podle doupěte. — Je uvnitř chýše, a přece

kráčí nad jezerem. — Černí lidé jsou vrženi v doupata šelem a jejich oči jsou dva stíny.

LEE: Otče!

GOAN: Pryč, pryč, míšenko. Pryč nečistá, pryč, bílá a černá. Vrhla jsi na mě slepotu. Ty, psice, ty, se svým šakalem jsi oslepila krále, který ti říkával, že patříš k jeho domu.

FORDE: Mlč! Mlč!

GOAN: Proč nezemřeš? Proč se ti spává smrt vyhýbá? Proč chodíš mezi námi zdrav, proč k tobě nesměruje roj hmyzu?

LEE: Já, která jsem jedla uvnitř tvé chyše a spala na rohožích vedle tvých dětí, já, která jsem uvěřila bílým a nemám na žádné zemi místa, já, jejíž jméno je v opovržení v krajině jezera Ukereve a která nenajde úcty ani v zemi mírného slunce, já, která tě miluji a poslouchám, jsem onemocněla a budu sdílet tvou bídu. — Kdyby bílí lékaři znali lék, který vrací zdraví, neodepřeli by jej ani tobě ani mně, která jsem poslední u jezera a která jsem žena prvního z bílých.

FORDE: Lee! Lee! *Objímá ji.*

LEE: Ano. Jsem nemocná.

GOAN: Pojď se mnou, Lee. Pojď, doved mě k svému bratru. Budeme jako dříve, ty, já a Majáné. Kde je, kde je Majáné?

Vojáci nesou na nosítkách mrtvolu Majánéovu. Lee a ostatní poznávají mrtvého a bojí se promluvit.

LEE: Tvůj Majáné... *Vede Goana k nosítkám, které vojáci postavili.*

GOAN: Majáné, nenávid ho! Kráčeť mu v patách. Pošli šíp za jeho kroky. *Ohmatává mrtvolu.* Jsi zde?

FORDE: Běda!

GOAN *strašně vykřikne a pustí ruku mrtvolu.* Mrtev! Zabit! — Nyní jsi černý. Nevidím sinavé barvy míšenců a mrtvých, jsi černý. Jsi jako stín, když svítí slunce. Jsi můj syn. Jsi stále černý.

FORDE: Já — to je má práce — to je mé dílo! — Slepý stařec a dva mrtví.

Je slyšeti přibližující se buben a pochod vojáků.

HLAS SCHMITTŮV: Stát! Vlevo bok! K noze zbraň!

GOAN: Smrt bílým lidem!

SCHMITT *vejde*: Dobrý den, dobrý den, doktore Forde.

Slyšel jsem, že ... Stalo se něco? Něco nového? Hola, doktore, proč neodpovídáte?

LEE: Forde se odhodlal ...

NÁMOŘNÍK: Poručil střílet.

Zní povely: Ráz, dva, tři! K dílu, chlape, hni se!

FORDE: Doléčil jsem. Má žena stůně a nemám pro ni léku. Již nikdy ... Zastavuji léčení.

SCHMITT: Promiňte, pane, mám rozkazy, nemohu připustit — léčení je nucené. — Mám přísné rozkazy.

FORDE: Zastavuji léčení!

SCHMITT: V tom případě bych byl nucen ... ale, to je přece žert.

FORDE *křičí do pozadí*: Zastavuji léčení! Na svou odpovědnost, z moci komisaře zastavuji léčení!

V pozadí výkřiky a rozruch mezi Ugandany.

SCHMITT: Nemáte právo. — Léčení je nařízeno vojenskou správou.

FORDE: Od té chvíle ...

LEE *se vrhá Fordovi do náruče*: René!

FORDE: Odjedeme do Evropy. Prchneme! Odjedeme do Berlína ke Kochovi, snad tě zachrání, snad ti vrátí zdraví, snad ...

SCHMITT: Byl bych nucen vás zatknout. Jestliže trváte na tom zastavit léčení ...

NÁMOŘNÍK: Hahaha! Zatčen! Před chvílí mně vyhrožoval.

SCHMITT: Pokud se týče vás ...

FORDE: Dal jim ručnice, 5000 ručnic . . . Schmitte, postupujte podle svého svědomí.

NÁMOŘNÍK: Podle svědomí! Kašlu na váš útlocit. Zemru! Zemru jako Lee. Zemru s těmi, kdo hájí svobodu.

SCHMITT: Mám 10 střelců!

NÁMOŘNÍK: 10 střelců proti pěti tisícům. Deset ručnic proti národu!

SCHMITT: Chopte se ho! *Vojáci vlekou námořníka do pozadí.*

NÁMOŘNÍK: Proti právu! Proti svobodě! Proti svým slibům . . .

SCHMITT: A nyní, Forde . . .

FORDE: Opakuji vám, poručíku, že jsem se rozhodl: Nechci již léčit, nemohu, cítím, že nemohu.

SCHMITT: Mé instrukce jsou v té věci jasné. Velmi bych litoval, ale . . . opravdu . . . Nemluvme o tom. Jste samozřejmě rozrušen. Je to vlastně docela pochopitelné, nemluvme o tom. Za chvíli snad . . .

FORDE: Ne! *Křičí do pozadí.* Léčení ztroskotalo. Zříkám se každé práce. Zastavuji a odvolávám všechny rozkazy!

HLASY ZA SCÉNOU: Léčení selhalo! Léčení je zastaveno! Bílí lidé odcházejí! Hurá! Hurá!

SCHMITT: Doktore Forde, jste zatčen!

Klepání telegrafního přístroje.

FORDE: Souhlasím. Ovšem, nemůžete si počínat jinak . . . Dovolíte ještě na okamžik. Je to Berlín, poznávám to . . .

SCHMITT: Ne, promiňte. *K vojákům.* Pan doktor Forde je zatčen, odveďte ho!

GOAN *k námořníkovi:* Teď je pravá chvíle!

SCHMITT *přijímá a čte depeši:* Berlín — komisariát osad — z příkazu — vlády — zastavuji každé léčení . . .

Goan se během doby, za níž Schmitt četl, dohodl s námořníkem a uvolnil mu pouta.

Námořník přestřihne telegrafní drát.

SCHMITT: Doktore Forde, jste volný.

FORDE: Díky! Díky! *vrhá se k přístroji a čte dál:* V poslední době se zdařilo. — Co je to? Přerušeno — Spojení! Spojení!

LEE *vykřikne:* René!

SERŽÁN: Tse-tse! Tse-tse!

FORDE: Bodnut!

SERŽÁN: Zasažen!

NÁMOŘNÍK: Ztracen!

GOAN: Užij svých léků! Oslepni!

FORDE: Nůž!

Je slyšet vzdávající se bouři nespokojených hlasů.

SCHMITT: Zde, zde je nůž.

NÁMOŘNÍK: Forde... jsme všichni stejně ubozí... poď s námi. Poď, kam ti ukazuje Lee. Vykup se, aspoň před smrtí se postav na stranu svobody. Jsi drábem těch pirátů, Forde, a Lee tě má v nenávisti, Lee tě proklíná. Všichni tě proklínají. Vykup se! Umři za svobodu!

GOAN: Pomstu! Smrt!

LEE: Jsem s tebou. Miluji tě. Jsem stále s tebou.

NÁMOŘNÍK: Rozhodni se!

FORDE: Zůstanu. Věřím, věřím v lékařství! Věřím v civilizaci, věřím v lidského ducha. Naši přátelé pracují. Celý svět sleduje náš strach, celá armáda lékařů pracuje, aby nám pomohla. Jsou s námi. Jsou zde! Když padly rány, když jsem se dozvěděl, že jsi nemocná, obešla mě slabost. Byl jsem malomyslný. Ale teď opět věřím. Věřím na vědu. Věřím!

NÁMOŘNÍK: Domluvili jsme. — Ať žije svoboda!

SCHMITT: Pozor! Do zbraně! Pozor!

GOAN: Smrt...

NÁMOŘNÍK *srazil vlajkový stožár a utíká s Goanem do pozadí:* Zahynete! Všichni zahynete!

FORDE: Věřím, že budeme zachráněni, Lee!

HLAS NÁMOŘNÍKŮV: Do krytů! Palte!

HLAS GOANŮV: Smrt! Smrt bílým lidem!

HLASY UGANDANŮ: Hurá!

SCHMITT: Zadržte je! Zadržte Goana!

Padne několik výstřelů, jeviště se zvolna setmí.

O b r a z p á t ý

Táž scéna jako ve IV. jednání, je však opevněna.

O S O B Y

Nemocní lidé se pohybují jako ve zpomaleném filmu.

G O A N

L E E

F O R D E

S E R Ž Á N

N Á M O Ř N Í K

V O J Á C I

U G A N Ď A N Ě

Jeviště se zvolna osvětluje.

SERŽAN: Špatní vojáci. Kdepak, člověk by brečel, když se na to dívá. Na mou čest, kdyby tam někdo rozuměl řemeslu, vykourili by nás za dva dny.

FORDE: Že se vám chce...

SERŽAN: Protože je to pravda. Proti takovejmu — s vodpuštěním — ale smím se zeptat, jak se vám daří?

FORDE: Znamenitě, kamaráde!

SERŽAN: To je dobře, pane, a...

FORDE: Lee? Neztrácí ducha.

SERŽAN: Ach bože, to je těžko prohrát, když je s námi taková paní, na mou duši! Já jsem se trochu bál, aby jí to nešlo na nervy.

FORDE: Ale tam na druhé straně pekou také z posledního.

SERŽAN: No, jsou to vlastně chudáci. Dobytek jim padá, lidé umírají na zimnici. — Pomoz pánbůh, u nás je

ještě pořádek. Není to radost, podívejte se, jak to všechno klapě. Kluci jsou jako rybičky.

FORDE: Je to opravdu tak znamenité?

SERŽÁN: A jak jinak?

FORDE: Přede mnou nemusíte, seržáne...

SERŽÁN: Vám se zdá, že to tak nemyslím? Já, na mou duši — Ale proboha, měl byste si vodpočinout. Jste unaven. — Madam, madam! — Vodpusťte, nevěděl jsem si rady.

Lee malátně vchází, ale při pohledu na Forda oživne.

FORDE: To nic není. Ne, docela nic. — A když už jste tady, seržáne, nevypil byste s námi skleničku? Výborně. Ještě dva dny, ještě den a jsme zachráněni, Lee.

LEE: Za dva dny — přijde zákopnický pluk. Zachrání nás a bude — nová válka.

FORDE: Ne. Učiním všechno, aby byl mír. Učiním všechno, aby byl konec válekám.

LEE: Střílejí!

FORDE: To se ti jen zdá.

LEE: Útok!

Seržán se vrací s ubrouskem a s lahví.

FORDE: Slyšíte něco?

SERŽÁN: Ne, ani zdání... Za dvanáct hodin nepadla rána. — Posadíte se?

LEE: Ne — je mi tak volněji.

SERŽÁN: Výborné víno, madam. Máme tři láhve. A víte, kdo nám je přinesl? Profesor Koch!

FORDE: Na Kochovo zdraví!

SERŽÁN: Ale je to francouzské víno. To přece na zdraví madam a pana Forda!

LEE: Počkejte...

FORDE: To se ti zdá — to se — ti — zdá... *vypadne mu sklenice z ruky.*

LEE: René!

FORDE: Na mou čest, je mi — dobře —

SERŽAN: Vy jste ani neokusil...

FORDE: Co pořád máte — ser — žáne?

SERŽAN: Můj bože, víno...

LEE: René!

FORDE: Spát... spát...

Vzdálené bubnování, bubeník zvolna vchází. Lee na něho kývá a přivádí ho k Fordovi.

FORDE: Ne! Nesmím! Nechci! Ještě den, ještě pár hodin bdělosti — Ještě okamžik rozvahy. Naši přátelé přicházejí. Jsou blízko! V té chvíli vstupují v Zanzibaru na loď... s lékem pro tebe, Lee, s lékem pro nás, s lékem pro Ugandu. — Jdou s jasnou hlavou. Jdou v pořádku, který miluji, jdou s knihami, kterým jsem uvěřil! Jdou, pospíchají a Robert Koch je nutí k většímu spěchu. Robert Koch, můj přítel, přichází, dává mi zprávu, vybízí mně, abyste nezoufali. — Slyším jeho hlas, jeho odkašlávání, jeho hlas, tak všední, tak učitelský, tak bezbarvý, tak slavný!!

SERŽAN: Chudák pan Forde...

FORDE *u mlčícího telegrafního přístroje*: Slyším řeč universit, slyším proměněné jazyky národů, slyším mateřštinu solidarity, slyším sotva znatelný šelest zdlouhavé práce, která se končí činem útěchy. — Činem spásy! Nádherným skutkem, vítězstvím, pomocí, bratrstvím!

GOAN: Ty ještě mluvíš? Ty chceš vyváznout? Ty, který jsi nás uvrhl do záhuby? Pse, vrahu! Proklatče! Tvoji přátelé na tebe zapomněli. Jsi ztracený námořník. Jsi sám, usínáš, a Kara-Kara tluče do kůlů tvé chýše.

FORDE: Snad se jejich loď právě potápí — snad Kochova dílna shořela — snad Koch poslouchá jiné nářky...

GOAN: Neslyší. — Tvůj přístroj je beze slov, tvůj přístroj nemůže zavolat ani posádku z Moab ani posádku ze Zanzibaru. Nikdo tě neslyší, vrahu! — Kde jsi? — Kde jsi?

FORDE: Zde, Goane, podej mi ruku, jsi slepý a nikdo

toho více neželi než já a Lee. Byla tvou dcerou, sedmnáct let byla tvou dcerou...

GOAN: Měl jsem dva syny a dceru... avšak Majáné byl zabít a Lee? Kde je Lee? Zbývá mi jen pomsta. Vyrvál jsem ze srdce oddenek strachu. Jsem král, kterým jsem býval. — Tvoji lidé jsou blízko smrti, ale Súdán je plný národů. Súdán zalidňuje nížinu a zvedne hráz kolem jezera. Zvedne hory před přístavem, vrhne oštěpy! Pomstí se! Slyšíš, otroku, slyšíš, otroku lodí: Pomstí se! — Majáné padl tvou rukou, já jsem mrtev, dříve než jsem zemřel, ale trest již přichází.

FORDE: Chci mír, chci pořádek, chci spravedlnost!

GOAN: Mír! Nyní, když jsi málem poražen, chceš mír! Schmitt je mrtev a ty již nevládneš svými údy. Vaše stanice na návrší shořela, vaši vojáci tam byli rozehnáni a rozptýlili se podle bažin. Zemrou! Nové pluky zemrou a ty, ty, strůjce našich trápení, ty... *chce mrštit po Fordovi oštěp zemřeš první.*

SERŽÁN *ho zadrží.*

FORDE *zůstal bez hnutí:* Poražen... Umírající... pro-radný...

LEE: Vnukl jsi mi jistotu, že se všechno mění, aby se vrátilo ve vyšším smyslu... Nemohu se zříci tvých slov — doufám, věřím! Budu tě bránit...

FORDE: Před smrtí?

LEE: Před strachem... před malomyslností...

FORDE: Jsi ztracena. — Umíráme. — Dva lidé... dva slabí lidé... dva milenci... nechte je spát...

LEE: Smrt není strašná. Vykonala jsem všechno, co jsem chtěla. Nemohla bych tě více milovat.

SERŽÁN *křičí směrem k obléhajícím:* Stůj! Stůj! Kdo je tam? Pozor! Strážte! Pozor!

LEE: Útok!

GOAN: Útok!

FORDE *rozhodně:* Nestřílet! Zpátky!

SERŽÁN: Charpeau! To je Charpeau!

VOJÁCI *vlekou Charpeaua:* Zab ho! Na strom s ním!

FORDE: Stranou! Ruce pryč!

SERŽAN: To není možné! Převzmu velení!

FORDE: Ruce pryč! Na svá místa! — Chtěl jste mě zastřelit? — Proč mlčíte? — Proč mlčíte, Charpeau?

SERŽAN: Dejte ho prohledat a budem doma.

CHARPEAU *ustává*: Teď už je — pozdě.

FORDE: Ne! Zbývá nám — opravit své omyly. Svou slabost.

NÁMOŘNÍK: Hlupáku...

FORDE: Vzdávám se! Zastavuji válku! A nemám výhrad mimo jedinou: mimo...

SERŽAN: Forde!

NÁMOŘNÍK: Jsem váš zajatec...

FORDE *se zbraní v ruce*: Řekni jim totéž. Rozkaž jim, aby se vrátili domů, rozkaž, aby zachovali mír! Rozkaž jim to — jinak stisknu spoušť. — Pojď, opři se o mě! Křič se mnou! Pojď, křič posledním zbytkem svých sil: Život! Mír! Solidarita! — Tvá láska čpí krví, tvá svoboda čpí krví a já jsem se mýlil jako blázen. Byl jsem sláb, zradil jsem svou práci, zradil jsem pospolitost, jež vzrůstá, jež mohutní, jež strhne barvy světa.

NÁMOŘNÍK: Mír...

FORDE: Mír mezi národy! Mír mezi barevnými lidmi a bělochy!

FORDE A NÁMOŘNÍK: Mír, Mír!

*Ugandané a vojáci zaplaví jeviště, kůly se kácejí.
Křik a volání.*

GOAN: Zrada! Zrada! Psi, šakalové! Na svá místa! Do zbraně! Pobijí vás, otráví svými léky, vezmou vám pole, budete pracovat jako otroci. Vezmou vám zemi.

FORDE: Vráti vám širý svět.

Ozývá se klepání telegrafu.

LEE: Spojení! Spojení obnoveno!

FORDE *osvobozeně*: Charpeau! To ty... to jsi udělal ty...

NAMOŘNÍK: Ano, spojil jsem drát, zajali jste mě, když jsem byl právě hotov.

FORDE: Charpeau! Příteli!

CHARPEAU: Jsem blízek smrti — smrti — miluji Lee — jsem šťasten.

SERŽAN: Charpeau!

LEE: Je to Paříž.

FORDE: Berlín! Koch. Náš pedantický přítel Koch mluví. — Mluví — Mluví! Po vřavě ručnic hlas práce, hlas solidarity, znamení ducha, znamení soudružství, jež vyhladí války. *Potácí se a padá.*

LEE: Vstávej, René Forde, vstávej! Ještě ti zbývá dílo, ještě je čas.

FORDE čte: Salvarsan bezpečný lék proti spavé nemoci stop bez vedlejších účinků stop sestrojil Ehrlich a Hata stop dostává se vám této zprávy jako jednomu z prvních stop kteří se zasloužili o poznání řečené choroby stop vaše práce umožnila tento úspěch a zajišťuje vám slavnou paměť...